

Božič kot poslanstvo

Srh spreleti človeka, ko bere, da misli neki kitajski »znanstvenik« ponoviti poskus, da bi vsadil samici šimpanza človeško seme in dobil tako križanca med človekom in opico. Tak poskus je napravil že pred trinajstimi leti, a ni uspel, ker je opica po treh mesecih poginila, baje zaradi nemarnosti osebja, ki bi bilo moralo skrbeti zanjo, pa se je rajši vdajalo zabavi »kulturne revolucije«. Če se bo poskus posrečil, naj bi se začela reja takih bitij, ki bi bila pol človek pol žival, na veliko. Ta bitja naj bi služila človeku kot živi roboti in predvsem tudi kot dobavitelji organov za presaditev v bolne ljudi.

Ta načrt bo, upajmo, preprečila narava sama; ker je tako grozoten, da se človeška domišljija upira, da bi doжела njegov pomen. Če bi se uresničil, bi bila umetno ustvarjena na svetu napol človeška napol živalska vrsta bitij, ki bi bila določena samo za najokrutnejše oblike izkoriščanja, ne da bi mogel kdo jasno potegniti mejo med nji in človekom. V tem peklenem načrtu bi si našel človeški gon po zaslužjevanju in izkoriščanju prosto pot. Vendar pa to gotovo še ni višek človeškega sadizma, ki ne priznava svetosti življenja in dostojanstva narave ter jo ponižuje zgolj v sredstvo človekovega uživanja in izkoriščanja. Vemo, da so že v teku mnoge oblike sadističnega nasilja, ki se sklicuje na racionalnost. Racionalnost ni nikak jez pred nečloveškostjo. Ravno racionalnost je tista, ki je navdihnila Hitlerju načrt za množične umore slaboumnih, kronično bolnih in Judov v plinskih kamrah. S tem je prihranil na milijone in milijone obrokov hrane na dan preskrbi v vojnih težavah. Racionalnost zavaja v splave, v ta pomor nedolžnih. Racionalnost narekuje vedno bolj popolna orožja za množično uničevanje. Zgodovina uči, da ni racionalnost nikako jamstvo človečnosti; obratno, zgodovina uči, da greta racionalnost in humanizem le malokdaj skupaj.

Edino trdno jamstvo za spoštovanje človeškega dostojanstva, edino jamstvo ljubezni in spoštovanja do človeka in vsega življenja, ki je prišlo iz božjih rok, je krščanstvo. Človeka je strah pomisliti, kako bi izgledalo na svetu brez krščanstva, brez vere, ki upošteva razum, a postavlja na prvo mesto ljubezen do človeka in do Boga kot stvarnika vsega, kar je in zato tudi ljubezen in spoštovanje do vsega stvarstva. Nikomur, ki spoštuje božji red v naravi, ne bi moglo nikoli pasti na um nekaj tako

dalje na 2 strani ■

PRVI SNEG NA KRASU

(Foto M. Magajna)

Naročnikom, bralcem
ter vsem Slovencem želi
vesele božične praznike
in srečno novo leto 1981

NOVI LIST

Poljski božič in novo leto v napetem ozračju

V napetem ozračju, vendar najbrž bolj veselo kot v marsikateri drugi deželi na Vzhodu in Zahodu bodo obhajali letos Božič in Novo leto na Poljskem. V napetem ozračju zato, ker še nikakor ni minila nevarnost oborožene sovjetske (in satelitske) intervencije v podporo razmajanemu ekstremističnemu krilu poljske komunistične partije, ki ne more prebaviti novosti, posebno ne tiste o svobodnem sindikatu. Strah pred intervencijo pa vendar, kot se zdi, ni omajal niti članov novega sindikata niti vseh tistih zunaj in znotraj komunistične

OBVESTILO NAROČNIKOM

Zaradi čedalje večjih tiskarskih stroškov smo sklenili nekoliko povišati naročnino za leto 1981. Letna naročnina bo od 1. januarja leta 1981 dalje znašala 15.000 lir. Za inozemstvo bo letna naročnina znašala 20.000 lir. Prepričani smo, da bodo naši naročniki upoštevali naše težave in nam kljub podražitvi ostali zvesti kot doslej.

UPRAVA NOVEGA LISTA

partije, ki jim je res do tega, da bi se Poljska z reformami izklopala iz gospodarskih in političnih težav. Ne kaže, da bi bila grožnja z intervencijo Poljake prestrašila. Svobodni sindikat krepko deluje naprej, pa tudi drugače se kažejo znaki nove razgibanosti in ustvarjalnosti v poljskem življenju.

V torek so odkrili v Gdanskú velik spomenik 28 delavcem, ki so bili ubiti pred desetimi leti med stavko v tovarnah na baltski obali. Nanje je streljala policija. Odkritja spomenika, ki ga je postavil svobodni sindikat, se je udeležilo nad 600.000 ljudi, med njimi tudi najvišji predstavniki oblasti, kot npr. predsednik republike Jablonski in podpredsednik vlade, sekretar centralnega komiteja partije Kurowski in vojaški poveljnik baltskega področja admiral

Jancszyn, poleg njih pa tudi delegacija škofov kot predstavnikov poljske Cerkve. Seveda je stala v prvi vrsti delegacija svobodnega sindikata z Lechom Walesom na čelu (ta je imel tudi govor). Manjkali tudi niso predstavniki najvišjih kulturnih ustanov, univerz in organizacij. Ogromno množico pa so sestavljali predvsem člani sindikata »Solidarnost«, ki so se z vlaki, avti in avtobusi zgrnili z vseh strani, pod narodnimi zastavami in sindikalnimi gesli. Govorniki so naglašali, da se nikdar več ne sme zgoditi, da bi poljska policija streljala na delavce. Neki gledališki umetnik je prebral apel, v katerem je po imenu poklical vse padle delavce. V vseh poljskih cerkvah so brali mašo zadušnico za padle delavce in prebrali posebno molitev za domovino.

Komentarji iz Gdanska pravijo, da je bil ta enotni nastop tudi opomin Sovjetski zvezi, pa tudi odsotnemu ministrskemu zvezi, pa tudi odsotnemu tajniku partije Kanji, da je Poljska odločena vztrajati na novi poti in da je v bistvu enotna.

—o—

BOŽIČ KOT POSLANSTVO

■ nadaljevanje s 1. strani

strašnega, kot je načrt tistega kitajskega »znanstvenika« ali kot so biološki eksperimenti raznih zahodnih »racionalistov« na ameriških in evropskih univerzah, ki so jih vsaj delno prepovedali celo z zakoni. V priččo vsega tega nam pomeni Božič ne samo dokaz božje ljubezni in božje povezanosti s človekom, ampak tudi poslanstvo edinega resničnega humanizma, ki zna uravnovesiti razum in ljubezen, naravno in hotenje po nadnaravnem v človeku, božje in človeško, v spoštovanju naravnega reda v stvarstvu.

Wagnerjeve izjave o manjšini in obisku v Sloveniji

V pogovoru z avstrijsko tiskovno agencijo APA za konec leta se je koroški deželni glavar Leopold Wagner dotaknil številnih koroških vprašanj, med njimi tudi manjšinskega. V torek popoldne pa je koroškemu tisku poročal o nedavnem poluradnem obisku v SR Sloveniji in zavzel stališče tudi do nekaterih drugih vprašanj.

V intervjuju za tiskovno agencijo je Wagner pohvalil »ogromno disciplino« koroškega prebivalstva ob obletnici plebiscita, ko na nobeni strani ni prišlo do provokacij. Manjšinska problematika seveda še obstaja, je rekel Wagner, ljudje med seboj pa v vsakdanu nimajo težav. To funkcionira na delovnem mestu, v gospodarskem življenju, v ljubezni, kjer jezik še nikoli ni bil ovira, da par ne bi našel drug k drugemu. Samo tam ne funkcionira, kjer se trudijo, da govori uraden jezik. Wagner se je zavzel za to, da bi izboljšali notranjekoroški dialog.

Skupaj z drugima dvema deželnozbors-

skima strankama — »ker pač poskušamo oblikovati skupno manjšinsko politiko« — bi se Wagner zavzemal za to, da bi priznali obe obstoječi slovenski organizaciji, vendar pa naj se legalizirata. Legalizirata pa se lahko samo, če gresta v manjšinske svete, to pa naj bi jim olajšali z izjavo o pripravljenosti, da se spremeni zakon o se-

Srečno in uspešno Novo leto želi usem članom, sodelavcem in prijateljem

Slovenski raziskovalni inštitut

stavi svetov. Če se organizaciji ne bi skušali legalizirati, bi se nadaljevalo to, da se skušajo »instalirati in etabrirati druge politične sile«. V tej zvezi je kot nekakšno tretjo silo imenoval »oktobrski tabor«. »Legaliziran bo tisti, ki bo sprejel ponudbo svetov in ki bo v svetih dejansko delal«, je dejal Wagner.

Na tiskovni konferenci je sicer te svoje formulacije omilil toliko, da tu ne gre za pravno legalizacijo, temveč za politično, problem s svetovi pa kljub temu ostaja.

Pogovore s predsednikom slovenskega izvršnega sveta Janezom Zemljaričem je ocenil kot »stvarne in profesionalne«. Dejal je tudi, da sta si obe strani dobro prisluhnila. Sporočil je, da je na pogovoru definiral koroško stališče glede državne pogodbe, češ da je za Koroško izpolnjeno. Na tiskovni konferenci je to trditev formuliral tako, češ da je koroški primer najmanj primeren za trditev, da državna pogodba ni izpolnjena. V tej zvezi je izrazil tudi željo, da bi prišlo do nekakšne deklaracije o dokončni izpolnitvi državne pogodbe z jugoslovanske strani. Wagner je ponovil tudi svoje stališče, da »operativni koledar« koroških Slovencev ne more biti predmet pogajanj, ker ni v soglasju z ustavo. Seveda

(Dalje na 4. strani)

Prihodnja številka Novega Lista bo izšla v četrtek, 8. januarja 1981

MEHANIZEM INFLACIJE

Države Opec so imele na slovitem turističnem otoku Bali v Indoneziji nov sestanek, na katerem so sklenile novo zvišanje cene petroleja. Italijo bo to stalo okrog 1.800 milijard lir in seveda nov skok cen, ne samo bencinskih. Opec s svojimi stalnimi višanji cene petroleja je postal pravi motor inflacije in druginje po vsem svetu. Od tega pa imajo največjo škodo prav revne države, ki morajo kupovati takó hrano kot industrijske izdelke. Pa tudi arabske države imajo škodo od tega, kajti na lahko s petrolejem prisluzene milijarde dolarjev izginejo največ v žepih pohlepkih petrolejskih šejkov, ki jih nalagajo v tuje banke,

v nakupe zlata ali jih »investirajo« v svoje hareme in v nesmiselno razkošje v obliki palač, jaht, osebnih letal in avtov zunaj serije. Nedvomno se bo razviti svet prej ali slej rešil odvisnosti od petroleja in si našel nove vire energije (ter je že na tej poti), arabski svet pa bo takrat obžaloval, da je tako slabo izkoristil priložnosti, ki so se mu ponujale, ne samo v gospodarskem, ampak tudi političnem pogledu. Saj se je ravno na vrhuncu svoje »petrolejske« moči politično in kulturno še bolj oddaljil od vsega ostalega sveta, ne da bi svoje lastne ljudske mase dvignil iz nevednosti in revščine.

Pogovor s tajnikom SSK na Goriškem M. Terpinom

Politična razcepljenost globok vir težav

V letu, ki se bliža koncu, je tudi Slovenska skupnost morala prestati hudo preizkušnjo, ki jo za vsako politično stranko predstavljajo volitve. Na Goriškem ste imeli občinske volitve. Kaj bi povedali o teh volitvah, oziroma kako ocenjujete izide, ki jih je zabeležila Slovenska skupnost?

Prav pravite, da pomenijo volitve za vsako stranko hudo preizkušnjo. To velja v toliko večji meri za našo, slovensko stranko, ko se ob vsakokratnih volitvah spustijo na naše volivce kakor jastrebi, vse-mogočne italijansko-slovenske sile. Zato so za nas take prilike pravi potresi, pa tudi novi momenti zadovoljstva, ko izhajamo okrepljeni in ko se z volitvami potrdijo pravilne usmeritve. Tako je bilo na Goriškem za pokrajinske volitve leta 1978, ko smo ponovno izvolili v pokrajinski svet našo predstavnico. Prav tako lahko z zadovoljstvom ocenjujemo letošnje izide (na Goriškem smo imeli samo občinske in volitve v rajonske svete v Gorici). Napredovali smo v Števerjanu, kjer imamo seveda že vse po vojni večino, Doberdobo ter v mestu. Delno smo nazadovale v Sovodnjah, kjer bo treba temeljito prerešetati nastalo situacijo. V Gorici bi s 100-150 glasovi dobili tretjega svetovalca, kar daje lahko misliti tistim Slovincem, ki so po nepotrebnem glasovali za italijanske liste, ko so naši prijatelji pri PSI izgubili kar dva slovenska predstavnika, pri PCI pa enega. Če dodamo še izgubo Slovenca na listi PCI v Krmini, kjer smo ga prvič izvolili mi, vidimo, da je pravzaprav izšla častno iz boja na Goriškem, kar se slovenskih komponent tiče, samo Slovenska skupnost.

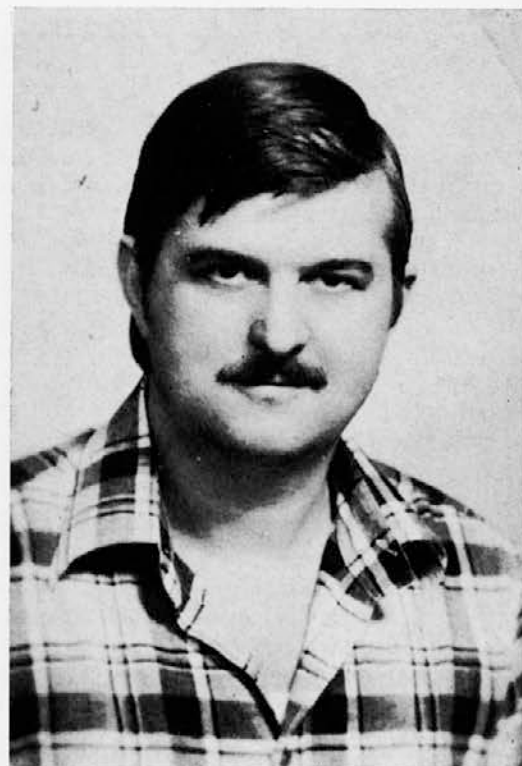
V goriški občini Slovenska skupnost ponovno neposredno sodeluje v občinskem odboru; isto velja tudi za pokrajinsko upravo. Bi lahko kratko obrazložili glavne razloge, zaradi katerih ste se odločili za prevzem neposrednih odgovornosti v teh upravah?

Kakor je znano, smo ustanovili Slovensko skupnost na Goriškem v letu 1975, ko se je razšla dotedanja SDZ. Za delo so prijeli mladi člani, ki so se z novim elanom odločili za aktivnejšo politiko, ker je bilo politično stanje Slovencev na Goriškem zelo mlačno. Hoteli smo nadalje z odločnimi nastopi naših izvoljenih predstavnikov opozoriti na našo samostojnost, se pravi na neodvisnost Slovenske skupnosti od kakršnekoli italijanske vsedržavne stranke. Menim, da smo s petletnim delom uspeli to dobera vtisniti v goriško politično stvarnost in da o naši aktivni samostojnosti danes nihče več ne dvomi. Vendar smo tudi ugotovili, da se brez direktnega pristopa Slovencev v odločujoča telesa naši problemi ne bodo premaknili z mrtve točke, tudi glede na dejstvo, da nimajo Slovenci, ki so vključeni v italijanske stranke, nobene samostojnosti, imajo torej minimalno možnost poseganja avtonomno v politično odločanje. Ker so se stranke na Goriškem odločile po letošnjih upravnih volitvah za široko udeležbo pri sestavljanju upravnih

odborov, je Slovenska skupnost menila, da je prišel čas, da neposredno poseže in da odločno nastopi v najvišjih izvoljenih telesih na Goriškem. Pogajanja, kakor je znano, niso bila ne lahka ne kratka. Mnogokrat so bila naravnost mučna spricho nekaterih togih stališč določenih strank, ki naše samostojne prisotnosti niso nikakor mogle »pčžreti«. Vztrajali smo do konca in dosegli našo neposredno prisotnost v občinskem odboru v Gorici, kjer nas zastopa dr. Damjan Paulin, na goriški pokrajini, kjer je odbornica Marija Ferletič in v Krmini, kjer je v odboru Franc Kenda. Če dodamo resnico, da ni nobena izmed ostalih strank, ki sestavljajo večino, DC, PSI, PRI, PSDI, imenovala nobenega Slovenca, ne pretiravamo, če se pohvalimo, da je sedaj edina predstavnica v najvažnejših upravnih odbori samo in izključno Slovenska skupnost. Jasno mora biti nadalje vsem, da to ne pomeni za nas doseženega cilja, ali da je naša prisotnost v podporo kaki vsedržavni stranki, pač pa je začetek nove delovne poti za konkretno rešitev slovenskih problemov. Ne gre ob koncu prezreti dejstva, da bo imela Slovenska skupnost široko predstavnštvo v raznih svetih in komisijah (gorska skupnost, šolski sveti itd.), za kar so v teku pogajanja.

Za slovensko narodno manjšino na Goriškem je zanimiv in pomemben tudi položaj v krminski občini. Tu je Slovenska skupnost imela svojega predstavnika na listi Krščanske demokracije, ki je bil tudi izvoljen in je nato postal občinski odbornik. Kaj bi slovenski javnosti povedali o tem primeru?

V Krmini smo leta 1975, takoj po ustanovitvi SSK, postavili na občinskih volitvah samostojno listo. Dosegli smo 140 glasov, kar je občutno premalo za izvolitev svetovalca, ker jih je treba najmanj še enkrat toliko. Letos se je torej pred nas dramatično postavilo vprašanje, kako zaigrati našo politično karto v tem svojstvenem

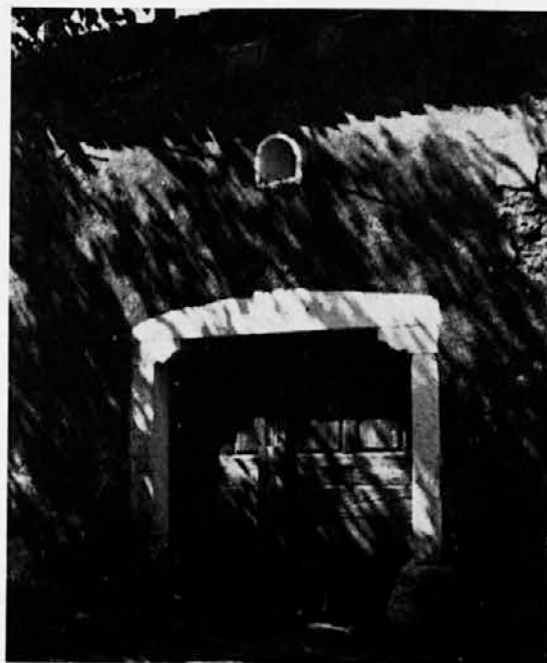

predelu. Za samostojen nastop na lokalnih volitvah ni bila tamkajšnja sekcija navdušena. Pokrajinsko vodstvo je torej pooblastilo sekcijo, naj vodi razgovore s krminskimi vplivnimi strankami za morebitno sodelovanje. Imeli smo stike s PCI, PSI in DC. Tudi na sejah pokrajinskega sveta SSK je večkrat tekla dolga in odkrita razprava, ker nismo bili pripravljeni kar tako darovati naših nad sto glasov kakršni koli stranki. Sekcija je zato sestavila lestvico zahtev in sklenila, da bo naš predstavnik nastopil na tisti listi, ki bo te pogoje sprejela. Nihče jih ni hotel sprejeti razen DC. Torej smo se odločili in dopustili našemu predstavniku Francu Kendi, da je na tej listi v resnici kandidiral. To ne pomeni nikako izmikanje od samostojnega političnega nastopanja ali vtapljanja v italijanske stranke. Naš predstavnik je nastopal na listi DC kot zastopnik SSK, bil izvoljen, stopil v odbor, imel uvodni govor, kjer je to svojo pripadnost potrdil v slovenskem in italijanskem nastopu, vse, kakor je bilo že pred volitvami točno v dogovoru zapisano. Menimo zato, da smo z našimi sto glasovi dobro zaigrali in dali tamkajšnjim Slovincem odločne-ga predstavnika v najvišjem občinskem forumu, tudi glede na dejstvo, kakor sem že prej rekel, da PCI ni več izvolila v svet Slovenca, ki je sedel do zadnjih volitev in je torej Kenda sploh edini Slovenec v občinskem svetu. Seveda smo s tem dali zlobnim politikom nekoliko kruha za politično obrekovanje, kar pa odločno odklanjamo, ko vendar vsak trezen človek lahko presodi, ali je bilo prav ali ne.

Slovenska skupnost na Goriškem je torej postala sooblikovalka upravne politike v pomembnih krajevnih ustanovah. Kaj si od tega še posebej obetate?

V tej politični situaciji moramo biti precej previdni. Menim, da smo Slovenci še vse preveč razcepljeni, da bi lahko govorili o stvarnih dosežkih, ki bi že tako bili zelo težko dosegljivi. Pričakujemo pa in smo gotovi, da bodo predstavniki SSK z odločnimi nastopi in odločno voljo vendar

(Dalje na 4. strani)

Pogovor s Terpinom

(Nadaljevanje s 3. strani)

le veliko dosegli za Slovence na Goriškem, ker nam pri SSK ni mar za stolčke, marveč in izključno za doseg ciljev, ki si jih je postavila naša stranka.

V pogovoru z nekaterimi slovenskimi izobraženci na Goriškem smo slišali pripombo, ki zveni nekoliko tudi kot očitek, da namreč Slovenska skupnost nima oziroma zanemarja stike s predstavniki slovenskega kulturnega življenja, oziroma s svetom kulture na splošno, češ da je zaradi tega vse preveč pragmatična. Kaj bi Vi o tem povedali?

Glejte, očitati je zelo lahko. Delati težje. Menim, da so se naši izobraženci, vsaj v pretežni meri, odločili za očitanje in ne za delo. Kako naj si drugače razložim, da so trume naših profesorjev in učiteljev, ki ne poprimejo ne za kulturno, kaj še za politično delo. Res je, da sestavljajo naše odbore večinoma delavci in kmetje ter pol izobraženci, čeprav imamo v naših vrstah tudi številne požrtvovalne izobražence, ki veliko pripomorejo v našem vsakdanjem boju. Da je naša politika nekako pragmatična, pa bo verjetno tudi rezultat razočaranj, ki smo jih Slovenci doživeli, ko so politiko vodili izključno izobraženci s preveliko dozo filozofije in večkrat pretirane načelnosti, ki je bila na moč odmaknjena od ljudske stvarnosti.

Kateri so po Vašem najbolj aktualni problemi, ki pobliže zadevajo Slovence na Goriškem?

Skoraj se mi upira, pa vendar moram tudi jaz ponoviti, kar vsi že preveč časa pravimo. Najvažnejši problem je sedaj na Goriškem, kakor za vse zamejske Slovence sploh, tista božja globalna ali celovita zaščita. Toliko se o njej govori, toliko piše, vse pa leži na mrtvi točki. Brez tega zakona bomo Slovenci vedno ostali na teh položajih, ki niso najbolj primerni za našo ohranitev in mislim, da je po preteku petih let po podpisu osimskih sporazumov odbrzel še zadnji vlak, ki ga ne bomo potem nikoli dohiteli.

Kaj bi svojim rojakom povedali za božične in novoletne praznike?

Seveda voščim vsem Slovincem vesel božič in vso srečo v 1981. letu. Želel pa bi, da bi te božične počitnice ali oddih uporabili za razmišljanje o naši politični razcepljenosti, ki je globok vir naših sedanjih zamejskih težav in nekaj ukrenili, da bi se to končno odpravilo. Slovenska skupnost na Goriškem je odprtih rok in odprtega duha.

—o—

WAGNERJEVE IZJAVE O MANJŠINI IN OBISKU V SLOVENIJI

■ nadaljevanje z 2. strani

pa ob »pametnih predlogih« obstaja pripravljenost za pogovore. Na tiskovni konferenci je bilo govora še o Karavanskem predoru, o udeležbi Koroške pri gradnji kalorične elektrarne pri Mariboru, o drugem gospodarskem sodelovanju in o kulturni izmenjavi med obema deželama.

Božična razmišljanja

V teh dneh se predsednik SFRJ Mijatović mudi na uradnem obisku pri italijanskem predsedniku Pertiniju. Poleg važnih meddržavnih pogovorov z najvidnejšimi predstavniki italijanskega političnega življenja in poleg obiska pri papežu Janezu Pavlu II. bo Mijatović sprejel tudi enotno slovensko delegacijo. Romanja teh naših več ali manj enotnih delegacij v Rim se vrstijo že mnogo let tako k slovenskim oziroma jugoslovanskim kot k italijanskim politikom. Teme pogovorov in zahteve naših predstavnikov so vedno iste: želimo si resnične zaščite naše manjšine, ki nam, vsaj po ustavi, pritiče in ki bi jo tudi po sprejetih mednarodnih obveznostih morali že zdavnaj imeti. Stvarnost pa je nekoliko drugačna, saj razen lepih načelnih izjav in dveh šolskih zakonov nismo dobili ničesar.

Zakaj tako? Skušal bom iz svojega zor-

organizacije, se v kočljivih trenutkih odločajo izključno po navodilih stranke, kar ni vedno v skladu z interesi manjšine; po drugi strani pa smo pred leti bili priča (morda iz prestižnih razlogov, ali da se prepreči monopol) ustanovitvi podobne »katoliške« krovne organizacije SSO, ki je danes tudi uradno priznana kot enakovreden partner SKGZ. Tako smo torej vsakokrat, kadar se odloča o enotnih nastopih, priča že mučnim pogajanjem o sestavi delegacije, o njenem številu, celo o prednostnem redu njenih članov. Kar pa je še najhujše, je to, da ne vemo v kolikšni meri predstavniki vsedržavnih strank v tej enotni delegaciji obvezujejo tudi odločitve političnih skupin, katerim pripadajo. Naj navedemo le, da te delegacije, ki naj bi zahtevala odobritev globalnega zaščitnega zakona, še do danes nista sprejela ne vsedržavni tajnik KPI ne PSI, da o KD sploh ne govorimo.

Kako torej najti rešitev, ki bi bila najučinkovitejša? Prepričan sem, da ta ni v kompromisarstvu za vsako ceno, ampak da je v jasno zastavljenih ciljih in predvsem v operativnem načrtu, ki mora obvezovati vse, ki v delegaciji sodelujejo (mislim tu na komponente, katere vsakdo predstavlja). Kdo pa naj bi si prevzel to vlogo, saj je razumljivo, da si člani KPI in PSI te vloge ne morejo prevzeti, ker kot slovenska komponenta tako v vsedržavnem kot v deželnem in včasih tudi v pokrajinskem merilu pomenijo premalo, da bi svoja stališča sami uveljavili v svoji stranki. Iskati moramo torej drugih poti, preko tistih komponent, katerih glavni, če že ne edini cilj je ohranitev naše manjšine. Ti pa sta dejansko le SKGZ in SSK.

SKGZ ima pravzaprav statutarno dolžnost, da to izvede in se tudi trudi, vsaj načelno, v tem smislu. To pa ji do danes ni uspelo, kljub velikim tudi finančnim naporom, ki jih vlaga in kljub nemajhnemu aparatu, s katerim razpolaga. Nočem se spu-

Fantje izpod Grmade in Dekliški zbor Devin prirejata v novi cerkvi v Štivanu, v soboto, 3. januarja 1981, ob 19.30

BOŽIČNI KONCERT

Vabljeni!

nega kota nekoliko proučiti predvsem naše pomanjkljivosti, kajti če dobro znani nacionalistični tržaški krogi še vedno z vso silo nasprotujejo katerikoli pravni zaščiti, ki bi šla preko folklorne ali morda tudi kulture naše skupnosti, in s svojo težo tudi bistveno vplivajo zlasti odločitve KD, pa de po mojem mnenju morda tudi del krivde na nas same. Ta trditev bo morda izzvala nejevoljo v krogih naše skupnosti in verjetno tudi odpor, ki bi lahko sprožil polemiko, ki se je mi tako bojimo. Polemika pa bi po mojem prispevala k razčiščenju idej med raznimi našimi komponentami, katere se vsaka po svoje bori za iste cilje, a ki prevečkrat sprejemajo kompromise, ki nam morda ne koristijo.

Začel bi pri že stari ugotovitvi, da bi naši nastopi bili mnogo učinkovitejši, če bi imeli enotno politično zastopstvo in bi nas na vseh ravneh, od občinskih svetov pa do parlamenta, predstavljali ljudje iste politične formacije. Na ta način bi naš partner imel samo enega sogovornika, ki bi povsod zastopal celotno našo manjšino. To pa je utopija, saj je vsem dobro znano, da se Slovenci zbiramo v glavnem okrog nekaterih vsedržavnih italijanskih strank in se nas le del spoznava v SSK. Pred 25 leti je po razpustu NSZ nastala »krovna« organizacija SKGZ, ki naj bi na vseh področjih združevala Slovence in jih predstavljala, hkrati pa naj bi posredno vplivala zlasti na politične stranke, ki zbirajo slovenske glasove, a tudi na druge, da bi poskrbele za našo zaščito. Čeprav nikakor ne gre zmanjševati vloge te naše organizacije, pa je treba priznati, da se je končni cilj v glavnem izjalovil. Na eni strani tudi najvidnejši predstavniki, člani političnih strank in celo odborniki te

o naši usodi

n. k.

ščati v oceno dela te organizacije, ker nisem natančno seznanjen z odločitvami na »vrhu«, ugotavljam lahko le nesporna dejstva, in sicer, da je velika večina kadrov te organizacije članov (tudi z veliko odgovornostjo) KPI in PSI, da je razen redkih izjem zaprta pot v vrhove predstavnikom SSK in da tudi pisanje našega edinega dnevnika ni morda tako, da bi lahko vsi smatrali dnevnik za svojega. Največji neuspeh pa je v svojem prizadevanju SKGZ doživela z ustanovitvijo konkurenčne organizacije SSO, to morda tudi zaradi tega, ker je vedno poudarjala svojo »naprednost« (Kaj pravzaprav to danes pomeni in kdo med našo manjšino ni napreden?) in s tem dejansko delala razlike ne le med posamezniki, ampak predvsem med kulturno-športnimi društvi. Drugače si je težko razlagati, da je velik del naših kulturno-prosvetno-športnih delavcev istočasno včlanjen posredno v SKGZ in SSO. V zadnjih letih po Osimu se mi zdi, da smo priča vidnim znakom večje strpnosti v tem pogledu in je treba priznati, vsaj tržaškemu delu SKGZ, da išče širšega dialoga z vsemi Slovenci.

Kaj pa SSK, katere član sem (da ne bo nesporazumov!)? Ta politična stranka, ki je zrasla v 60. letih skoro na razvalinah SDZ v Trstu in šele 1975. leta v Gorici, ima na žalost in po krivici še vedno pečat konservativne, včasih celo protidelavske stranke, ki okrog sebe zbira buržuje, kmete in najbolj reakcionarne katoličane. To za pravega poznavalca razmer nikakor ne drži, saj je danes krog volivcev SSK zelo raznolik in imamo v svoji sredi že lepo število delavcev. Zdi se mi nesprejemljiva trditev, da je lahko manjšinska stranka »nenapredna« ali celo šovinistična, kot nam nekateri politični nasprotniki očitajo, saj je to v nasprotju ne le z interesi, ampak tudi s cilji manjšinske stranke, ki hoče zastopati celotno manjšino. Jasno je, da vsaka politična stranka mora skrbeti za svoje volivce in zato zlasti KPI pred volitvami posredno ali neposredno podtika izrabljene fraze »protidelavstva«, »nacionalizma«, ki so bile nekoč v rabi, a ki so danes brez vsake osnove. Učinki tega podtalnega blatenja pa so najbolj vidni v kaki gostilni, ko te »delavec«, ki je morda pregloboko pogledal v kozarec, psuje z belim fašistom in podobno, ali ko se zgodi, da v neposredni bližini festivala »demokratskega tiska« ti v »rdeči« vasi potrgajo plakate SSK, medtem ko ostanejo nedotaknjeni tisti od MSI!

Torej naj bi SSK bila le žrtev prebrisanih in močnejših nasprotnikov? Vsekakor nisem tega mnenja, četudi ostro obsojam take metode političnega boja.

Naša politična organizacija je po nastanku v Trstu doživela pravi preporod. Na volitvah se je stalno krepila in dosegla svoj višek leta 1968. V svojo sredo je pritegnila celo vrsto mladincev, ki so stranki prinesla nove svežine. Precej dobro je tudi prebredla hude težave in to v glavnem, ker se je njena organizacijska struktura stalno krepila in ker je bila povsod prisotna. Danes pa, po par nezadovoljivih volilnih izidih, smo priča določeni apatiji, čeprav obstajajo

široke možnosti za plodno delo. Vodstvo, ki je izšlo z zadnjega tržaškega pokrajinskega kongresa, je vse preveč apatično. Najodgovornejši člani tega vodstva so prezasedeni in namesto, da bi se skušalo delo porazdeliti, smo priča nesmislu, da ene in iste osebe združujejo v sebi celo število tudi važnih obveznosti, od raznih tajništev do predsedstva raznih komisij preko manj pomembnih občinskih komisij. Notranji kritiki so navadno označeni za razbijače, ki so proti enotnosti, ali pa se jih skuša utišati s preglasovanjem. Zaradi preobremenitve ni skoro več prisotnosti na terenu, zanemarili so se pogostejši stiki z ostalimi slovenskimi organizacijami in tudi z matično domovino. Kar pa je najhujše, je to, da se o problemih skoro praviloma razpravlja v zadnjem trenutku, ko že teče voda v grlo, ali kar je še slabše o njih odločajo posamezniki, medtem ko se statutarna telesa postavljajo pred izvršena dejstva. Pozabili smo na notranjo dialektiko in na diskusije, iz katerih bi morale iziti politične smernice. Dogaja se, da zgubljam svoje predstavnike v važnih uravnih telesih, ne da bi se zanje niti potegovali in ne da bi vsaj ohranili svoje pozicije, v dobi zamrzovanja, ki pa velja le za ostale.

Mislím, da je prvenstvena naloga SSK iskati dialog in predlagati konkretne rešitve za naše probleme. Te predloge je treba posredovati **vsem**, ki trdijo, da so za našo zaščito. Treba si je prevzemati odgovornosti (tudi če so včasih tvegane) in predvsem prisiliti sogovornike (od KPI do KD in pre-

ko SKGZ ali SSO), da se jasno izrečejo in obvežejo o nakazanih problemih. Samo tako bomo deležni večjega ugleda in podpore tudi naše matične domovine, nam pa bo ostala zavest, da smo potrkali na vsa vrata za dosego cilja, ki ni le last SSK, ampak vse zamejske skupnosti, od Kanalske doline do Miljskih hribov.

Predloge, ki bi izšli iz takih razprav (tudi če včasih ostrih in mučnih) bi morala nato enotna slovenska delegacija posredovati na vseh forumih, ob podpori čim večjega števila strank in organizacij. To so cilji edine slovenske stranke, mimo volivnih izidov, ki so tudi važni, saj bomo le z delom in odprtostjo lahko dosegli to, kar nam, kot kaže, še vedno kratijo.

Temeljni kamen novogoriške cerkve

Misli vernega primorskega ljudstva so v nedeljo hitele v Novo Gorico, k slovesni blagoslovitvi in postavitvi temeljnega kamna nove cerkve Kristusa Odrešenika. Velika množica ljudi je želela osebno pričevati temu izrednemu dogodku, s katerim postajajo stvarnost dolgoletne želje, prizadevanja in naporu pastoralnih delavcev: tudi najmlajše slovensko mesto dobiva svoj božji hram. Verniki mlade mestne župnije Kristusa Odrešenika, ustanovljene pred štirimi leti, so se še posebej veselili tega dogodka in prav iz srca peli: »V Gospodovo hišo pojdemo veseli!...«

Zelo domiselno oblikovan obred je pritegnil živo zanimanje zbranega občestva. Sredi gradbišča, pod mogočnim dvigalom, med zidovjem, lesom, železjem, so graditelji skupaj z župnijo pripravili prav ubrano prizorišče z improviziranim odrom, katero je izbrana obredna pesem in beseda napolnila s svečano toplino in prazničnostjo tega nedeljskega decembrskega popoldneva. Tehtne in odmevne so bile misli koprškega škofa Janeza Jenka, domačega župnika Gašperja Rudolfa, enako tudi misli v pismu goriškega nadškofa Petra Cocolina, ki jih je prebral njegov vikar Oskar Simčič.

Po starem običaju se v temeljni kamen vlagajo poleg listine tudi razni drugi dokumenti sedanjega časa. Temeljni kamen novogoriške cerkve bo v valjasti škatlji skri-

val zares pisano vsebino: listino, košček kamna iz Svete dežele, ki je bil v naše kraje prinešen že leta 1935, medalji papežev Pavla VI. in Janeza Pavla II., značke glavnih slovenskih božjih poti (Sv. gore, Sv. Višarij in Brezija), nadalje značke Ognjišča, Jugobanke, Ljubljanske banke in graditelja SGP Primorje Ajdovščina, pa še nekaj slovenskega tiska. Listino so na odprti »sceni« podpisali škof Jenko, projektant inž. arhitekt Franc Kvaternik, trije predstavniki graditelja, predstavniki župnije in seveda župnik Gašper Rudolf, ki je listino tudi prebral in sam obred ves čas s pravo profesionalno spretnostjo povezoval, usmerjal, predstavljal.

Poldrugo tono težak temeljni kamen novogoriške cerkve je dvigalo po blagoslovitvi dvignilo, škof je na podstavek nanesele cementne malte, nakar je dvigalo kamen položilo na njegovo mesto. Neposredno nad kamnom bo glavni vhod v cerkveni kompleks. Nedeljski obred se je potem zaključil z molitvijo očenaša, škofovim blagoslovom in Marijino pesmijo.

Za sklep tega zapisa še misel iz listine: »... Naj bo ta zgradba, ki ji polagamo danes temeljni kamen, opora malodušnim, razdvojenim znamenje sprave, iskalcem kažipot, praznujočim prostor veselja, vsem skupaj pa znamenje napredka, odrešenja, blagoslova in miru.«

Poseg Draga Štoker v deželnem svetu

Skrajni čas je, da se rešijo vprašanja, ki že ves povojni čas tarejo slovensko narodno skupnost v Italiji, tako je v deželnem svetu dejal svetovalec Slovenske skupnosti Drago Štoka v svoji intervenciji ob obračunu in proračunu 16. decembra letos. V diskusijo je poseglo nad dvajset svetovalcev, ki so v glavnem obdelali vse probleme, ki zadevajo našo deželo. V ospredju so bila vprašanja v zvezi s potresom, z gospodarstvom dežele, s političnim položajem v državi in deželi, s socialno problematiko.

Svetovalec SSk je v svojem daljšem govoru analiziral najprej dogajanja na svetovni šahovnici in izrazil skrb nad usodo Poljske, nato prešel na dogajanja v notranjosti države in ostro obsodil vso mafijsko zločinstvo in politično špekulacijo določenih sil na potresnem področju na Jugu Italije. Izrazil je upanje, da se vsi problemi, ki so nastali s potresom, čimprej rešijo v izključno korist potresencev samih. Prešel je nato na ekonomsko problematiko naše dežele in se zadržal predvsem pri vprašanjih, ki zadevajo tržaško in goriško pokrajino: ladjedelništvo, tovarne v krizi, tržaško pristanišče, obrtništvo in kmetijstvo, emigracijska rana v Benečiji, vse to mora zaskrbeti deželno vlado.

Štoka je nato prešel na obravnavanje celovite zaščite Slovencev v Italiji in poudaril nujnost, da se pet let po podpisu osimskih sporazumov to, za Slovence bistveno vprašanje, čimprej reši. Slovenci smo potrpežljivi, je poudaril slovenski deželni svetovalec, vendar bomo tudi mi šli v konkretno akcijo, ako ne bodo naši problemi rešeni na pravičen in takojšen način. Prav je, da gredo delavci manifestirati na ulice v obrambo svojega delovnega mesta, prav je, da gredo prizadeti protestirati na odgovorna mesta; prav bo, da bomo jutri šli Slovenci manifestirati na ulice za svoj je-

zik, za svoje narodne pravice, če teh ne bomo čimprej dosegli, je poudaril Štoka, ki je nato v nadaljevanju svojega enournega govora analiziral v podrobnostih narodnosti, socialni in ekonomski položaj Slovencev v deželi Furlaniji-Julijski krajini. Svoj govor je zaključil s pozivom deželnemu odboru, da napravi vse, kar je v njegovih močeh, da narodnostni mozaik naše dežele nikjer ne zbledi ali se celo okruši, temveč dopolni in ojači v vseh narodnih barvah, ki imajo pravico domovanja v naši deželi.

POMEMBNA OBLETNICA

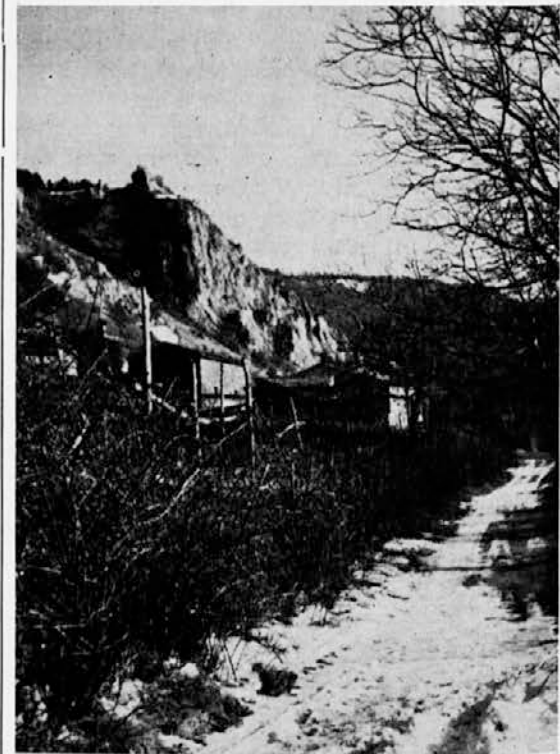
V okviru proslave 200 let šolstva na Tržaškem v organizaciji Deželnega sindikata slovenske šole, odseka za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici, Zveze slovenskih kulturnih društev, Slovenske prosvete, Skedenjske osnovne šole Ivan Grbec ter škedenjskih društev Ivan Grbec in Dom Jakoba Ukmarja bo zaključna prireditev 21. decembra letos v Kulturnem domu v Trstu, ul. Petronio 4. Prireditev se bo začela od 16. uri z odprtjem razstave slovenskih učbenikov, ob 16.30 z odprtjem razstave del z likovnega natečaja Sindikata slovenske šole ter ob 17. uri z gledališko predstavo Moji dedje, moji starši in jaz v šoli.

Kulturniki iz Ilirske Bistrice v Nabrežini

Prosvetno društvo »Igo Gruden« iz Nabrežine je prejšnjo soboto, 13. t.m., imelo v gosteh več kulturnih ustvarjalcev iz Ilirske Bistrice. Ti so pravzaprav vrnili obisk, ki sta ga oba nabrežinska zbora, dekliški in moški, opravila pred enim letom v Ilirski Bistrici. Gosti so s kulturnim programom nastopili v dvorani »Igo Gruden«; tako so na večeru nastopili tamburaški ansambel in folklorna skupina iz Jelšan, moški zbor »Dragotin Kette«, pianist Matjaž Šajn in člana bistrškega literarnega krožka, ki sta podala nekaj lastnih pesmi. Goste je spremljal župan Bojan Brožina, ki je na kratko pozdravil prisotne in podčrtal važnost takih stikov med zamejci in prebivalci v matični Sloveniji. Iz njegovega nastopa je tudi izšla želja, da bi se občini Devin-Nabrežina in Ilirska Bistrica v najkrajšem času pobratili. Nabrežince je nato pozdravil še predstavnik kulturnikov iz Ilirske Bistrice. V imenu društva »Igo Gruden« je spregovoril Zvonko Legiša, ki je v svojem nagovoru prav tako podčrtal važnost srečanj med za-

mejskimi društvi in društvi iz Slovenije, ker so pravzaprav taka prijateljska in kulturna srečanja podlaga in opora za naše nadaljnje delo na kulturnem področju. Naj še omenimo, da je na večeru spregovoril tudi devinsko-nabrežinski župan Škerk, ki je, med drugim, podčrtal nujnost da nas matična država podpira v boju za globalno zaščito.

Pred nastopom kulturnikov iz Ilirske Bistrice je eno pesem zapel nabrežinski mo-

ški zbor pod vodstvom Matjaža Ščeka. Novi dirigent je tudi tokrat dokazal svojo sposobnost, saj so pevci zapeli izredno ubrano in tehnično dovršeno. Moški zbor »Dragotin Kette« je pod vodstvom Dimitrija Grlja predstavil vrsto pesmi, predvsem slovenskih. Ta zbor je v zadnjih letih večkrat nastopil, bil je tudi na turneji v Združenih državah.

Ob koncu kulturnega programa so si predstavniki domačega društva in gosti še izmenjali darila. Večer pa se je nadaljeval v prijetnem vzdušju, kramljanju in v želji, da bi se prijateljstvo med Nabrežinci in Bistrčani še poglabilo.

PROSTOR MLADIH

Balada o nerojenem otroku

Izšla je druga številka 10. letnika skavtskega mesečnika »Jambor«. Na uvodnem mestu prinaša članek pod naslovom »Nekaj misli«, v katerem bemo nekaj načelnih misli o smislu in pomenu skavtske vzgoje. V članku je rečeno med drugim: »Toda mi vsi se moramo zavedati in vedeti, da skavtizem ni akademski sistem vzgoje, ni niti pedagoški, v strogem pomenu besede. Kajti nismo voditelji tisti, ki vzgajamo. ... Skavtizem vzgaja svoje člane iz izkušnjami, ki jih fantje in dekleta doživijo. Seveda, voditelji imamo naloge, da za te izkustvene prilike poskrbimo. Prav zato, da si olajšamo delo, moramo predvsem dobro poznati skavtsko metodo vzgoje, sredstva, s katerimi lahko smotrno in pametno vzpodbujamo in navajamo mlade, da postanejo dobri ljudje, zavedni Slovenci in koristni člani človeške družbe.

Beli Jastreb piše o »novi poti«, t.j. o novi metodi delovanja v skavtski organizaciji; namenjena je mladini od 11. do 16. leta.

Kulturno prizadevanje in čut za vzgojo k plemenitosti in človečnosti razodeva tudi prispevek »Tagorejevi biseri« z dvema odlomkoma iz njegovih spisov v prevodu Alojza Gradnika. V

tej številki je tudi precej govora o prijateljstvu. V enem izmed člankov, ki govorijo o tem, bemo: »Prijateljstvo je višja vrednota, ljubezen pa je silnejša«. Nekaj prispevkov poroča o raznih prijetnih in neprijetnih doživljajih skavtov, npr. članek »Zločin in kazen«. Napisan je prijetno in živahno, njegova slaba stran pa je jezik, zlasti neupoštevanje razlike med dvojino in množino, zaimki in še kaj. Verjetno gre nekaj tega tudi na račun površnosti in naglice. Nagajiva Lisica pa objavlja lepo »Molitev« v tišini gorá, ki jih skavti tako ljubijo. Ista je napisala »Balada o nerojenem otroku«, v kateri je pesniško, a pretresljivo izrazila bolečino in prizadetost človeške zavesti in vesti ob pomoru nerojenih otrok, žrtev splava. Upajmo, da bo ta žalostna balada rešila življenje vsaj enemu otroku. Rubrika »Tabori« poroča o nekaterih skavtskih taborih, Krotki Bivol pa izraža nekaj misli v zvezi z zadnjim potresom, spominjajoč se tudi potresa v Furlaniji. Na koncu najdemo še nekaj poučnih rubrik, rubriko »Novice iz narave«, nekaj obračuna o delovanju skavtske organizacije in drugo. Tudi humorja ne manjka. Naj še omenimo, da je mesečnik ilustriran tako s fotografijami kot z risbami.

Novice z Goriškega

— **Dela v osnovni šoli v Rupi** se bližajo koncu; občinska uprava namerava odpreti poslopje v začetku januarja; kot smo večkrat o tem pisali, so se dela zakasnila, ker je bilo težko kriti vse stroške s preventivirano vsoto. Odprtje bo združeno s krajšo slovesnostjo.

— **Goriški prefekt dr. Antonio Barrasso** zapuša goriško mesto, ker je bil pred nedavnim imenovan za vladnega komisarja v L'Aquilo. Pred odhodom je obiskal vse najvišje predstavnike krajevnih uprav in vojaške oblasti; prefekt Barrasso je bil večkrat tudi v stiku s predstavniki iz Nove Gorice in kot vladni zastopnik je podpisal s predsednikom Sušmeljem dogovor za dobavo pitne vode iz Mrzleka v Gorico. Pred odhodom je dal tisku izjavo, v kateri se zahvaljuje vsem sodelavcem in oblastem za skupno opravljeno delo v času, ko so se sprejemale važne odločitve za Goriško.

— **Družinska nesreča** na Jazbinah pretekli ponedeljek ponoči; 53 letni Slavko Štekar in njegova 48 letna žena Irma Humar sta zaradi zadušitve s plinom izgubila življenje, našli so ju v jutranjih urah; zapuščata tri otroke.

— **Slovenski otroci**, ki so obiskovali otroški vrtec v ul. Torriani in v ul. Forte del Bosco, so se v začetku decembra preselili v novo, lepo in moderno opremljeno poslopje v ul. Brolo; stavbo je otvoril bivši župan De Simone na dan, ko je odhajal z mesta župana. Otroci se prav dobro počutijo v novem poslopiju, saj je najnovejša in namjodernejša v naši občini.

— **Ob koncu novembra** je goriški zbor C. A. Seghizzi obhajal šestdesetletnico ustanovitve; zbor je danes predvsem znan po tem, da vsako leto priredi mednarodno pevsko tekmovanje, katerega sloves se je razširil že po vsej Evropi. Ob 60-letnici so organizirali samostojen koncert in spominsko razstavo v prostori avditorija.

— **V Gorici** deluje že deset let fotografski krožek CIFI (Circolo fotografico isontino), katerega vodilna osebnost in prvi predsednik je bil pred nedavnim umrli priznani fotograf Luigi Cargnel. Med drugim je ta krožek dal pobudo za »trikotne« razstave (Slovenija - Koroška - Furlanija Julijska krajina), ki jih prirejajo vsako leto izmenično v omenjenih deželah in na katerih so bili prisotni večkrat tudi člani Skupine 75; v soboto 6. decembra so proslavili desetletnico v razstavni dvorani avditorija, kjer je bilo na ogled sto najboljših slik člankov krožka, obenem so predstavili tudi prikupno knjigo fotografij.

— **Za prihodnje praznike** namerava goriška občinska uprava izvesti nekatere nove pobude, kot na primer razstavo igrač in keramičnih izdelkov, v sodelovanju z združenjem trgovcev in z zadrugama La felce in La ruota. Razpisali bodo natečaj, ki se vrši v Gorici že vrsto let, za najlepšo izložbo, v času od 15. decembra do 15. januarja pa bi moralo priti do zamrznitve cen nekaterih tradicionalnih živil. V torek 23. decembra priredi občinska uprava v avditoriju celovečerni koncert petih goriških zborov, med katerimi je tudi moški zbor Mirko Filej; pobirali bodo prostovoljne prispevke, ki jih bodo namenili prizadetemu prebivalstvu južne Italije.

Prvi posvet z občani v Sovodnjah

Pretekli petek je bil na županstvu v Sovodnjah prvi posvet med občani Sovodenj in tamkajšnje občinske uprave; ta posvetovanja so zelo koristna, saj predstavljajo vzajemno pomoč in neposreden stik med občinskimi svetovalci in prebivalci. Marsikatero vprašanje pride na ta način v ospredje in do večjega izraza. Prisotne je najprej pozdravil sovodnjski župan Vid Primožič, ki je obrazložil pomen takih stikov z občani in dejal, da bodo ta srečanja stalna in tudi z ostalimi občani, ki živijo v Rupi, na Vrhu, v Gabrjah in na Peči. Na petkovem sestanku je tekla razprava predvsem o tem, da bi preimenovali nekatere ulice v sovodnjski občini, ki še danes nosijo ime kot ex Impero ali katerega člana savojške dinastije ali spominjajo na fantastične obletnice. Pristojni organi so precej gluhi za ta vprašanja, ki jih občinska uprava postavlja bi lahko rekli že trideset let; počasi se nekaj le premika. Med zadnjim mandatno dobo je pristojni organ le odobril, da se preimenujeta ul. ex Impero v Sovodnjah in ul. G. Neri v Rupi; povedati pa je treba, da je občinska uprava pregledala spremembo kar šestnajst ulic. Nujno bi bilo tudi na novo poimenovati nekatere ulice; ob tem je bil dan dober predlog, naj se upoštevajo tudi pristna domača ledinska imena. Na sestanku so občani izrazili še katero drugo željo, na primer naj bi spremenili urnik za sprejeme na županstvu, uradi naj bi bili odprti od 10. do 13. ure; nadalje so razpravljali o parkiranju in varnosti na glavni ulici, ki je ob določenih urah skrajno nevarna. Znano je, da so prav na meji sovodnjske občine postavljeni nekateri objekti, kot upepeljevalnik in prečiščevalna postaja, ki ju je zgradila goriška občina; potrebno je strogo nadzorstvo nad možnostjo

onesnaženja zraka in celotnega okolja, isto bi lahko rekli o industrijski coni. Med razpravo so prišla do izraza še nekatera druga vprašanja. Izkazalo se je, da so podobni posveti potrebni, zato bo občinska uprava organizirala verjetno še v tem letu srečanje z občani, ki živijo na Peči.

—o—

POSVETITEV NOVEGA MARIBORSKEGA ŠKOFA

V nedeljo, 21. t.m., bodo v mariborski stolnici slovesno posvetili novoimenovanega mariborskega škofa dr. Franca Krambergerja, ki je že prejšnji mesec prevzel škofijo v posest. Glavni posvečevalec bo apostolski pronuncij v Jugoslaviji nadškof Cecchini, sopsosvečevalec pa bosta ljubljanski nadškof Šuštar in graški škof Weber.

Medtem je prišlo v vodstvu mariborske škofije še do nekaterih drugih važnih osebnih sprememb. Skof — kapitularni vikar dr. Vekoslav Grmič — ki je vodil mariborsko škofijo od smrti dr. Maksimiljana Držečnika dalje, je odložil vse upravne funkcije v škofiji in se bo po lastni izjavi posvetil le še delu na teološki fakulteti in znanstvenemu raziskovanju. Še nadalje bo ostal tudi predsednik celjske Mohorjeve družbe. Odstop dr. Grmiča, ki je vsekakor zavzemal vidno mesto v slovenski cerkveni hierarhiji, je vzbudil pozornost in številne komentarje v javnem mnenju tu in onstran meje. Generalni vikar mariborske škofije je postal kanonik dr. Jožef Smej, vodstvo mariborskega semenišča pa je namesto dr. Grmiča prevzel dr. Stanko Janežič.

Uspela kulturna prireditev v Števerjanu

V soboto, 13. decembra, je bila na pobudo občinske uprave iz Števerjana kulturna prireditev, katere izkupiček je bil namenjen potresencem v južni Italiji. Vršila se je v Sedejevem domu v Števerjanu, in, lahko rečemo, da je nadvse uspela, saj je bila velika dvorana nabito polna predvsem domačinov ter tudi drugih gostov. Sklep za tak nastop je bil sprejet na seji občinskega odbora pred štirinajstimi dnevi, in sicer tako, da se povabi vse kulturne skupine v občini, da sodelujejo na prireditvi. Značilno je bilo to, da so vse skupine radovoljno sprejele vabilo in se lepo pripravile, za kar smo jim Števerjanci res hvaležni, in tako smo imeli priliko prisostvovati morda prvič v Števerjanu prireditvi, na kateri je bil prisoten ves Števerjan.

Na začetku je župan Klanjšček spregovoril par besed o namenu prireditve ter obvestil, da bodo občinski uslužbenci pobirali pri občanah prispevke za potresence, celotna vsota bo oddana v skupno deželno nabirko. Za organizacijo prireditve je skrbel odbor za kulturo Simon Komjanc, kateremu so seveda pomagali občinski uslužbenci. Za povezavo točk je skrbela Alenka Černic.

Recimo hvala lepa vsem, nastopajočim in prisotnim, saj je Števerjan res pokazal zanimanje za te preizkušene brate. Iz marsikaterih ust pa smo slišali željo, da bi se take skupne prireditve še organizirale. In res bi bilo zelo prav.

—o—

DROBNE VESTI

— **Na 10. fotografskem bienalu »Città di Gorizia«**, ki je bil v kulturnem centru Stella matutina, je prejel tretjo nagrado (med 110 oddanimi fotografijami) naš rojak uveljavljen fotoamater Viljem Zavadlav iz Štandreža, član Skupine 75, za serijo slik z naslovom »Tišina«.

— **V zadnjih letih** je prišlo v goriški splošni bolnišnici do obnovitvenih del in do ustanovitve novih laboratorijev; najvažnejša zadnja pridobitev je odprtje novega histološko-patološkega laboratorija, v katerem bodo opravljali sočasne izvide na bolnikih, ki so podvrženi kirurškemu posegom; preuredili so tudi mrliške veže in odprli bogato knjižnico. Predvidevajo, da bodo v prihodnosti zgradili še nove laboratorije in transfuzijski center, kar bo obogatitev za goriško bolnišnico; za to pa je potrebno veliko denarnih sredstev.

Božični čas in človeška domišljija

Med evangelisti le Luka obširneje poroča o Jezusovem rojstvu v betlehemske skromnosti. Tam tudi stoji, da je k pastirjem, ko so prenočevali, pristopil angel Gospodov in jim rekel: »Ne bojte se; zakaj, glejte, oznanjam vam veliko veselje, ki bo za vse ljudstvo: Rodil se vam je danes v mestu Davidovem Zveličar, ki je Kristus Gospod. In to vam bo znamenje: Našli boste dete, v plenice povito in v jasli položeno.«

V tem Lukovem poročilu nadrobno niso opisane. O morebitnem hlevčku, domačih živalih, obiskovalcih in podobnem ne izvemo skoraj ničesar. Luka nam sporoča le bistvene osnovnice nadnaravnega — in vendar tako človeškega dogodka. Vse drugo, kar ta dogodek obdaja, so samo naši osebni sklepi — in tu in tam tudi naša razvejana človeška domišljija.

Pomislimo samo na jaslice, ki jih danes mnogokje v Evropi tako skrbno in duhovito postavimo. Teh jaslic si brez svetih Treh kraljev, ki pa jih stara sporočila omenjajo le kot tri modre, brez ovác, vola in osla, skorajda ne moremo več predstavljati. Znano je, da je hohenstaufenski cesar Friderik II. ljubil vzhodno izročilo. Leta 1241 se je pojavil v samostanu San Zeno v Veroni s krdelom živali, ki jih tam do takrat sploh niso poznali. Samostanski očetje namreč niso bili prav nič veseli, da je v njihovo samostansko skromnost in svetost vdrlo kar 24 kamel, pet leopardov in celo slon. Isti cesar je leta 1235 razveselil tudi italijansko Parmo, v kateri se je pojavil s kamelemi, leopardi, orli in sokoli — in seveda z legendarnim slonom, ki mu je posebno veliko pomenil. Ko je ta slon leta 1249 poginil, ga je smrt velike in priljubljene živali, kot poročajo, zelo prizadela. Friderik II. namreč ni bil navaden cesar, temveč cesar pisatelj in filozof, ki je v latinščini napisal knjigo o lovu in živalih. Leta 1223 je sveti Frančišek Asiški v gozdu pri Greccii v alvernskih gorah prvič uvedel posebno božično pobožnost, katere središče so bile prav jaslice z Jezuškom, Marijo in svetim Jožefom. Sprva še nerodne jaslice so začeli vedno bolj obdajati z resnično umetniško izdelanimi izrezljanimi figurami. Upodobitev izrednega dogodka so začele dopolnjevati domače živali, a tudi vse tisto tuje, divje in eksotično, kar je ljubil cesar Friderik II. To je vendar bilo znak »vzhodne betlehemske pristinosti,« so si mislili verniki, ki so jih postavljali. V 18. stoletju so lju-

bili posebno razkošne in imenitne jaslice. Take so krasile gradove in samostane. Osebe iz lesa ali glin pa so kmalu tudi oživele. Že v 11. stoletju so se pojavile božične igre, katerih središče so bile kmalu prav jaslice. Iz cerkvá in gradov so jaslice poromale na domove preprostega prebivalstva. Jaslice so v starih časih na nemškem prostoru okrasili z zeleničimi in cvetočimi vejami, ki so jih utrgali na dan svete Barbare. Prav zaradi tega cvetočega običaja so božič nekoč imenovali tudi »majski čas«. Tako mu je pravil tudi sloviti pesnik in pridigar Angelus Silesius, ki je umrl leta 1677.

Slovenski narod je v jaslice velikokrat vložil del samega sebe, svojo ljubezen do novorojenega božjega otroka in tisto posebno občutje svetle hvalnice »Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem ...«

Že v prejšnjem stoletju so tudi na Slovenskem — in celo na kmetih — postavili zelo imenitne in velike jaslice. O takih na primer v črtici »Jaslice Stolarjevega Jožka« pripoveduje slovenski pisatelj Janez Trdina. To so bile baje imenitne in ogromne jaslice, ki so zavzele kar pol hiše in o katerih se je pred sto leti govorilo daleč po Slovenskem. Razkošne jaslice so bile za staro in mlado prava verska pustolovščina, a tudi senzacija in gledališče. Osebe, Marija, sveti Jožef, sveti Trije kralji, so bile velike in kakor da bi bile žive. Tu in tam so se znale celo premakniti. Pastirji in ovce so hodili na vse strani, voliček in konjiček pa sta znala tu in tam tudi veselo poskočiti, kot da bi bila iz mesá in krvi.

Vsi pridejo k svetim Jezusovim jaslicam. Pozneje pridejo tudi sveti Trije kralji. Modreci, učnjaki pisma in postave, čuvarji temeljev. Sveti Trije kralji so pomembni možje iz skrivnostnih daljav. Vendar je podoba, da so prav ti pravični in razumni odličniki. Nikakršni cepci in tepci na prestolih, temveč vodilni možjé, ki se jim je odprlo. Ko so v tem zagledali svetlo zvezdo upanja in odrešitve. Sveti Trije kralji kažejo na nekaj povsem lepega in primernege. So simbol zaupanja v svetle možnosti svetá, upanja v moč spoznanja, zaupanja v modre in pravične vladarje.

Dnevi Herodževe strahovlade, njegovega pobja nedolžnih betlehemske otrok, sodijo gotovo med najtemnejše dni tega svetá. In vendar je tudi sredi tiste največje podlosti in človeške nesreče prisotna druga stran resnice svetá: rojeni Odrešenik z zvezdo upanja, ki je svetila v temi trem modrim kraljem in vsem drugim, ki so bili odprti, radovedni in zaupajoči v baklo prelomnico človeške in svetovne usode.

Trije modri, Gašpar, Miha, Boltežar, se v lepih verzih svetovnih in slovenskih pesnikov, v podobi mednarodnih umetnikov, pojavijo v dovršeno izdelanem umetniškem svetu. Alojz Grad-

nik se jih spominja z verzi: »Sneži, sneži, sneži, sneži / Zakaj so v časti le pesti? / Kaj niso kralji in cesarji / več Gašpar - Miha - Boltežarji?«

Jože Cvelbar je bolj optimističen:

Nad Betlehemom pa zvezda stoji,
svetla zvezda repata,
pred Betlehemom pa lučka gori,
lučka rdeče-zlata;
in trije modri, trije kralji,
ki Krista so pri Herodu iskali
sredi jasnih palač,
prinesli so svoje darí v hlev,
saj v hlevu je rojen sin Kraljév!

Zelo lepo jih je predstavil pokojni ponotranjenik Anton Vodnik, ki je med drugim zapel:

Kaj blesti se v dalji?
Od tamkaj
sveti Trije kralji
jezdijo velbloda,
boječ se Heroda
hité za repatico,
da počaste Gospoda.

V teh svetlih dogodkih, v veličini njihove enkratne preprostosti, se spet in spet razodene bodrilna moč božične svetlobe, bistroumna modrost vesoljnega izreka »Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem ...«

Lev Detela

—o—

Milena Merlak

TU LEŽIŠ, MED NAMI, V JASLICAH

Ti si Jezus, naš Kristus:
Tu ležiš, med nami, v jaslicah
kot novorojeni človeški otrok
pa tudi kot rojeni Bog,
ki je že bil,
ko nas še nikjer ni bilo,
ko še nista obstajala
niti zemlja niti nebo.

Tu ležiš, med nami, v jaslicah,
rojen kot naše novo upanje,
kot naše odrešenje in življenje;
veliko je vate naše zaupanje,
veliko je naše veselje na ta dan.
Naj poje, naj slavi Te kristjan!

Ti si Jezus, naš Kristus,
ki si prišel, da poveš vsem ljudem,
da nas ima Tvoj Oče v nebesih rad,
da razodeneš skrivnost božje ljubezni,
da naš stvarnik ni gluhi in nem.

Sedaj ležiš tu, v jaslicah, med nami
na Tvoj rojstni, na naš božični dan.
Naj pojejo, naj veselijo se zemljani!

—o—

KROŽEK »VIRGIL ŠČEK«

Te dni je krožek za družbena vprašanja »Virgil Šček« — ul. Machiavelli 22, Trst — izdal obširno študijo v italijanskem jeziku o začetkih slovenskega samostojnega političnega nastopanja na Tržaškem v letih 1945-1949. Gre za doktorsko disertacijo Nadje Maganja, ki je tudi prejela nagrado »Dr. Frane Tončič«. Predgovor je napisal predsednik krožka »Šček« dr. Rafko Dolhar. Publikacija je izšla v ciklostilni tehniki s tiskano platnico v opremi Edija Zerjale.

Pisatelji in resnica božičnega sporočila

Okrog božiča je vse drugače. Četudi piha mrzla burja in pada moker sneg. Božični prazniki imajo svojevrsten čar in neko skrivnostno ljubkost, ki je zagotovo povezana s svetlim in nežnim rojstvom božjega sina v skromnem betlehemskega hlevčku. Morda je v praznovanje božičnih praznikov vdrlo tudi nekaj sentimentalnega in patetičnega. V času, ko so glavne politične novice umor in rušilni nečloveški napad, pa taka sentimentalnost, če ni pretirana, skorajda ne moti več. Kdo ne bi rad danes, ko stanovanja ogrevajo električne peči in s toplovodi povezani radiatorji, spet prisluhnil prijetnemu zimskemu ščebetu Dickensovega nepozabnega »Cvrčka na ognjišču«!?

Angloč Dickens je namreč bil eden tistih svetovnih pisateljev, ki so znali zelo plastično ponazoriti božično počutje, ob tem pa niso bili nekritični in niso zašli v idilo neobveznih božičnih ljubeznivosti in radosti. Dickensovi božični opusi so namreč za prejšnje stoletje dokaj nenavadni, socialno motivirani in etično uravnovešeni. Kljub temu je prav v Dickensovih pripovedih dovolj božičnega čara, dovolj prasketanja toplega ognja na domačem ognjišču, dovolj svetlobe in celo pesniške privzdignjenosti: »Tudi pri nas se je bila udomačila tista nemška navada in razvada, no, saj veste, kaj mislim ... Postavljanje božičnega drevesca ... To smo postavili na okroglo mizico, tako da je segalo daleč nad glave otrok ... Zelo veliko svečic smo pritrtili na njegove veje ... In seveda vse tisto, kar iz navadnega drevesa naredi božično drevo ... Okraski, lesketajoči se papir, ure, ure, pomislite, prave ure, ali pa vsaj take, ki se jih je dalo naviti, da so tiktakale in premikale kazalce ... Tudi možički so stali pod drevesom ... Pravi možički, ki si jim lahko snel glavo in pogledal v njihovo notranjost ... polno sladkorčkov in čokolad ... Prvi božiči so najlepši ... Na kaj se še danes najraje spominjam? Na veselega klovna v pisarnem oblačilu in na škatlo, iz katere je, če si jo odprl, skočil hudič z divjimi lasmi in rdeče žarečimi očmi ... Še danes ga vidim, tisto prvo božično drevo moje mladosti, kako kipi kvišku, v višavo, v nebo ... Prav na vrhu se mu lesketa srebrna zvezda upanja in resnice! Tam v višavah je tisti, ki mrtvo obudi v življenje — in tisti je dober in pravičen. Veje božičnega drevesca ne mečejo nikakršnih senc! Tako smo trdili v moji mladosti. Kdor ve za to skrivnost, za to življenje brez senc, je srečen! In še ga vidim, kako kipi v nebo, kako zeleni in blešči v božični svečavi. Ni še utonilo v pozabo! Njegove iglice še vedno šepetajo iz polteme časa: 'Toliko v spomin na zakon ljubezni in prijaznosti, usmiljenja in sočutnosti. Toliko v spomin name!'

— Takó Dickens, ki je znal v »Svetonočni povesti« prepričljivo naslikati božično spreobrnjenje sebičnega trgovca Scroogeja, ki ni poznal ne ljubezni in ne sočutnosti. Scrooge je primer človeka »moderna časa«, ki je obtičal pri računskih in bilancah, obrestih in terjatvah ter ne pozna ne petka in ne svetka. Ta pridobitnik zato takole modruje o božiču: »Denarne zadeve morajo biti urejene in v popolnem redu ... Tu ne pomaga nikakršen božič ... Mislite, da mi bo božiček v naslednjem letu rezal kruh?! Ko bi bilo po mojem, bi vsakogar, ki mi želi 'srečen božič', pri priči vrgel na cesto!«

Popolnoma v svojem svetu pa je Dickens šele tedaj, ko ožigosa nesocialno vedenje svojega časa, težko in klavrno stanje v takomenovanih hišnicah, sirotišnicah in prisilnih delavnicah, ki so bile tipične institucije tedanjega časa. Prav trgo-

vec Scrooge je tisti, ki vedno znova sprašuje, ali je zakon o revežih še v veljavi ... Za te »elemente« je namreč država pripravila sirotišnice in hišnice ... Scrooge za reveže ne more ničesar pripisovati: »Da bi se tisti lenuhi, pijanci in brezdelneži s težko prisluženim denarjem urejenih in poštenih ljudi še redili!« ogorčeno izjavlja.

Sele notranji duhovni pretres je tista odločilna življenjska prelomnica, ki nesocialnega trgovca pripelje na območje dejanske doživete človečnosti ...

Dickensove »Božične zgodbe« so še danes zelo priljubljene — in to ne le na angleškem jeziku, temveč po širšem svetu. Pred drugo svetovno vojno je angleški pisatelj Hugh Walpole napisal celo novelo, v kateri je na nov način obudil čar Dickensovega božičnega duha in znane angleškega pisatelja sto let po njegovi življenjski poti povedel kot dobrega »božička« nazaj v moderni London.

Pri Francozih je bil Alphonse Daudet med tistimi pripovedniki, ki so božične praznike znali

osvetliti z novimi literarnimi prijemi in v drugačni perspektivi. V noveli »Tri tihe maše« je ta leta 1841 v Nimesu rojeni pisatelj opisal božično pregreho nekega duhovnika, za katero mora odgovarjati v večnosti. Socialnokritični ruski pripovednik Maksim Gorki je božični čas dojel dokaj »ateistično«, torej predvsem na ploskvi realnega političnega in socialnega življenja. Vendar je v njegovi noveli o božiču beračev in sirot, ki jo je naslovil »O dečku in deklici, ki nista zmrznila«, še neka druga resnica bivanja, daljni odsev božičnega vzajemnega sporočila: »Poglejmo si te pritenpence... Tatove... Vojake... Mornarje... Furmane... Cipe... Haha... In tu je še bolj umazano, kot pri nas doma ... Kljub temu je toplo ... Zelo toplo ... Pa prijetno ... Tako je tudi prav ... Saj je božič ...«

Skorajda ni pomembnejšega pisatelja, ki se na ta ali oni način ni soočil z resnico božičnega sporočila in s posebnim zvenom božičnega časa. Pri Nemcih so bili Heinrich Böll, Günter Grass, Peter Handke, Hermann Hesse, Günter Eich, Bertolt Brecht, Franz Kafka, Rainer Maria Rilke, Georg Trakl in drugi med tistimi mojstri peresa, ki so tudi božič živo in plastično doživeli. Tudi orumeneli papirji nemško literarne zgodovine pričajo o svojevrstni privlačni moči božičnih praznikov, o

katerih so v prozi ali pesmi spregovorili sloviti Goethe in med ljudstvom priljubljeni Johann Peter Hebel ter seveda pomembni oblikovalci in preoblikovalci duhovnega življenja Martin Luther, Abraham a Santa Clara in drugi. Literarni dokumenti o božičnih praznikih in božičnem sporočilu bi zapolnili več debelih knjig.

Pomislimo samo, da božični čas ni ušel niti mimo revolucionarke Rose Luxemburg, ki je decembra 1917 pisala iz zapora prijateljici in sobojevnici Sophie Liebknecht: »Tudi letos sem si tu v zaporu oskrbela božično drevesce. Prinesli so mi majhno, siromašno smrečico z manjkajočimi vejami, ki je res ne morem primerjati z lanskim drevesom. Ne vem, kako bom nanj pritrtila svečke, ki sem si jih nabavila. To je že moj tretji božič v zaporih, ampak ne bodite žalostni ... Sem mirna in vedra kot vedno ...«

Tudi kot levičarji in prekocuhi ožigosani pisatelji in filozofi so se hote ali nehote morali soočiti s skrivnostjo rojstva Odrešenika svetá. Vladimir Majakovski, Jean-Paul Sartre in drugi so o-suplo ali pa z zasanjanim spominom na otroške dni obstali pred močjo božičnega časa, kateremu se v krščanskem svetu ne more zoperstaviti nič duhovnega in nič materialnega.

V slovenski književnosti so mnogi pisatelji božiču posvetili zanimive strani svojega dela. Od Janeza Trdine in Frana Erjavca preko Josipa Stritarja, Ksaverja Meška, Franca Saleškega Finžgarja, Silvina Sardenka, Ivana Preglja, Franceta Bevka prav tja do Otona Župančiča, Prežihovega Voranca in sodobnih pisateljev segajo prispevki slovenskih mojstrov lepe besede o božičnem enkratnem duhovnem sporočilu. Veliki Ivan Cankar je bil med tistimi, ki so ta nenavadni, ponotranjeni in v bistvu duhovno svetli čas nekonvencionalno doumeli. V noveli »V samotni« je na primer predstavil drugo stran božičnega časa, božič trepetnih, osamljenih, razočaranih in umirajočih. Na smrt bolna kmetica Lužarica umira prav v božičnem času, v to njeno težko umiranje pa vdira njena blodnja, vizija o srečni vrnitvi izgubljenega in propadlega sina, ki se »pripelje naproti v zaprtem vozu ... s parom konj. In zameti se bodo razmikali in topili pred njim ...«

Da. Božič, kot ga predstavljajo svojim bralcem pesniki in pisatelji, ni vedno idiličen božič. Kljub temu je tudi najhujši in najbolj trpek božič praznik svetlega upanja, dan, ki te napolni s tiho, a žarko radostjo. Veliki božični duhovni dogodek nas pretrese in pogodi. In božično drevo spet in še kipi v nebo, zeleni in blešči v božični svečavi, kot pravi veliki angleški pisatelj Charles Dickens. Njegove iglice namreč še zmeraj šepetajo iz polteme časa: »Toliko v spomin na zakon ljubezni in prijaznosti, usmiljenja in sočutnosti. Toliko v spomin name!«

Lev Detela

— 0 —

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE v Trstu
Kulturni dom

LUIGI PIRANDELLO

ČLOVEK, ZVERINA IN ČEDNOST

komedija v treh dejanjih

režija MARIO URŠIČ

v soboto, 20. decembra, ob 19. uri.

Sprehod po Goriških Brdih

Večini obiskovalcev so Goriška Brda znana predvsem po odličnih vinih in dobrih gostilnah, manj pa je znano, da se tu skriva tudi precejšnje kulturno bogastvo. To ozemlje sodi namreč med tiste predele Primorske, ki med prvo svetovno vojno v glavnem niso utrpeli večje škode na stavbah (razen v Števerjanu, na Oslavju in še ponekod), zato najdemo tu še danes številne priče preteklosti. Dostop v Goriška Brda je možen iz več smeri: severovzhodno od Gorice se v gričevje vzpenja več dobrih, vendar zelo ovinkastih cest, na jugoslovanski strani pa je treba narediti dolg ovinek čez Plave na Vrhovlje, odkoder se nato cesta polagoma spušča proti briškemu središču Dobrovo.

Tokrat bi se v Goriška Brda sprehodili po tej poti. Ko se iz smeri Nove Gorice bližamo Plavam, zagledamo na levi strani nad bregom Soče gotsko cerkvico sv. Ahaca v Prilesju, ki je bila zgrajena v prvi polovici 15. stoletja, v 3. četrtini 15. stoletja pa je bila poslikana s freskami, ki so sorodne tistim v Suhi pri Škofji Loki. Več kilometrov ceste vodi v ostrih ovinkih stalno navzgor, dokler se ne znajdemo na sedlu, kjer se cesta odcepi desno proti Ligu (Marijino Celje), naravnost navzdol pa nas pelje v osrčje Goriških Brd. Nad križiščem se kot nekakšen varuh dviga nekdanje zelo obiskana romarska cerkev Marije pomočnice kristjanov, ki ima na kamnitem slavloluku prezbiterija vklesano letnico 1603. Glavna cesta pelje navzdol in kmalu prispemo na križišče, kjer na levo zavijemo proti Kojskemu. Baročna župnijska cerkev se odlikuje po dobrih beneških slikah iz časa okrog 1600, za glavnim oltarjem pa je vzdignjena kamnita poznogotska kustodija (tabernakelj) s konca 15. stoletja. Zelo znamenita je poznogotska cerkev sv. Križa na griču nad vasjo, ki hrani dragocen krilni oltar iz leta 1515, delo beljaške rezbarske delavnice. Osrednji prizor, ki ga vidimo samo takrat, ko so krila odprta, prikazuje Križanje z Marijo in Janezom Evangelistom ter množico vojakov in gledalcev; vse figure so izrezljane iz lesa ter pobarvane oz. pozlačene. Cerkev sv. Križa je zgrajena v sklopu nekdanjega protiturškega tabora, od

katerega se je ohranil iz kamna zidan okrogel obrambni stolp. Z vrha griča je lep razgled tudi proti Števerjanu, kjer prevladujeta zvonik župnijske cerkve in Formentinijeva graščina, v kateri je danes znano gostišče.

Iz Kojskega se vrnemo na glavno briško cesto in kmalu se znajdemo v Gonjačah, kjer na najvišji točki stoji razgledni stolp, zgrajen leta 1961. Zraven je postavljen spomenik padlim, delo kiparja Janeza Boljke. Naslednji večji briški kraj je Šmartno, značilno obzidano sredozemsko naselje s stolpi, utrjeno v času druge beneške vojne (1615-1617), ki je izbruhnila zaradi obmejnih sporov med Habsburžani in Beneško republiko. V kraju poteka po potresih leta 1976 obsežna spomeniško varstvena obnova. Mogočno župnijsko cerkev iz 19. stoletja je po zadnji vojni poslikal Tone Kralj. Mimo Šmartnega se cesta še spušča, dokler ne zagledamo na griču levo Biljano s kamnitim neometanim zvonikom in župnijsko cerkvijo, ki ima poznogotski prezbiterij iz leta 1534. Obok prezbiterija je rebrast in okrašen z več figuralnimi sklepniki. Na konzoli na severni steni prezbiterija stoji lesen kip Vstalega Kristusa, ki je tirolsko delo začetka 16. stoletja.

Dobrovo je danes upravno in gospodarsko središče jugoslovanskega dela Goriških Brd, zato je naravno, da je prav tu nastalo po vojni več novih stavb, tako staovanjskih poslopij kot tudi javnih objektov, kot so npr. osnovna šola, vinska klet, bivša občinska upravna stavba itd. Značilna točka tega kraja pa je mogočen grad s štiri stolpi na vogalih, ki je bil zgrajen okrog leta 1600, ko sta Dobrovo in okolica pripadala grofom Colloredo. Na zahodnem delu gradu so še ostanki obzidja z dvema okroglima stolpoma, ki so nastali po vsej verjetnosti v času druge beneške vojne v 17. stoletju. Grad je sedaj v lasti Goriškega muzeja, ki ga je po potresu začel obnavljati in namerava v njem urediti osrednjo etnološko muzejsko zbirko Primorske. V sosednji Medani lahko obiščemo v rojstni hiši dr. Alojza Gradnika (1882-1967) pesnikovo spominsko sobo. Gradnik počiva na pokopališču v rojstni vasi, prav tako tudi medanski rojak, ljudski pesnik in publicist Ludvik Zorzut (1892-1977). Dobrovo je pomembno križišče, kamor se stekajo vse važnejše briške ceste, tako tudi tista, ki mimo Šlovenca in Neblega pelje proti Kožbani in Golemu brdu. Tik pod Dobrovim stoji ob cesti na križišču, nekoliko naprej od združene vinske kleti, spomenik znanega ljudskega zborovanja 25. aprila 1869, ki je v slovenski zgodovini znano kot biljanski tabor. Spomenik je nastal po zamisli inž. arh. Janeza Suhadolca. Cesta nas pripelje v Neblo, nato zavijemo na desno in kmalu se znajdemo pri Peternelu, kjer stoji spomenik žrtvam, ki so jih Nemci v goreči hiši sežgali 25. maja 1944. V bližini je kamnit mostiček, na katerem je postavljen kamnit kip sv. Janeza Nepomuka, ljudsko občuteno delo iz leta 1903. Od križišča levo se cesta začne vzpenjati in ko pridemo na sedlo, lahko krenemo navzdol proti Golemu brdu pri Mirniku, ali pa navzgor na desno, dokler ne prispemo na Vrhovlje pri Kožbani (tim. Gluho Vrhovlje). Tu stoji starodavna gotska cerkvica, poslikana v prezbiteriju s freskami iz druge polovice 15. stoletja. Zanimivo je, da je prezbiterij pokrit s škrlami, sicer značilnimi za Kras, kar je za Brda dokaj nenavadno. Tudi cerkev Device Marije na jezeru (Golo brdo) je nastala še v srednjem veku in je nekoč slovela kot obiskana

Grad Dobrovo v Goriških Brdih

božja pot. V cerkvi sta med drugim ohranjena dva baročna »zlata« oltarja in več poznogotskih kipov iz začetka 16. stoletja.

Ko se po cesti vračamo nazaj proti Dobrovo, lahko mimogrede obiščemo še župnijsko cerkev v Gradnem, ki jo je leta 1942 poslikal s freskami Lojze Spacal, leto poprej pa je Križev pot (olje na les) izdelal goričan Zoran Mušič. Ob obisku Goriških Brd ne smemo pozabiti tudi gradu v Vipolžah, ki je nastal v začetku 17. stoletja. Stavba je lep primer dvorca beneškega tipa, kot jih poznamo tudi v bližnji Furlanski ravnini.

Naštete znamenitosti so le najpomembnejše v množici kulturnih spomenikov, s katerimi se srečujemo v Goriških Brdih. Pri opisu sem se omejil le na najnujnejše podatke, z namenom, da pri bralcu vzbudim zanimanje za to vse premalo znano in ovrednoteno kulturno bogastvo, ki se skriva v naših vaseh. Zeleti je, da bi članek obiskovalcu teh krajev pomenil osnovno pomagalo pri razlagi in poznavanju njihovih zgodovinskih značilnosti.

M. V.

—o—

Milena Merlak

SVETI TRIJE KRALJI

(Prosto po Heinrichu Heineju)

Sveti trije kralji iz jutranje dežele
so v vsakem kraju spraševali:
»Kod vodi pot v Betlehem,
bi nam lahko smer pokazali?«

Niti stari niti mladi niso odgovoriti znali,
in kralji so hodili vedno naprej,
so hodili in sledili zvezdi zlati,
katere žarki so vedno svetleje sijali.

Zvezda je nad božjim hlevcem obstala
in Svete kralje k jaslicam popeljala:
Voliček je mukal, ovce so meketale,
Jezušček in Marija pa sta se smehljala.

Portal z latinskim napisom in letnico 1680. Kožbana, h. st. 69

Spoštujmo slovenski jezik!

Da gre v primeru slovenščine za prajezik, danes ni mogoče več oporekati. To dokazuje njena dvojina, ki je poleg one v srbščini (lužiški srbščini) edinstvena med vsemi jeziki Evrope; to dokazuje tudi množica starinskih sloveničnih oblik, ki kažejo na starinsko korenino, na prakulturo. Tisto kulturo, ki jo srečamo, ali smo jo še do nedavna po kmečkih hišah in poljih ter v družabnem življenju v vasi. Toda sami naši kulturniki je niso znali prav oceniti, ker se niso zavedali njenega prastarega porekla in so je vedno primerjali ali skušali izenačiti z mlajšimi, meščanskimi kulturami naših sosedov; kulturami, ki so mlajšega nastanka in večja zmes.

V tej skrbi za slovenski napredek, da bi slovenski jezik in kulturo rešili njenega kmečkega, dozdevno manjvrednega porekla in ji dali finejši videz, so mnogi naši narodni buditelji že v prejšnjem stoletju začeli množično prepisovati v slovenske liste in knjige besede iz drugih slovanskih jezikov, da je tako nastal precej umetni slovenski knjižni jezik. Pozneje so ga treznejši slovničarji kot Škrabec ali Breznik in drugi spet nekoliko približali izvirnemu slovenskemu govoru. Mnogo vsedlin iz tistega časa pa je v njem še ostalo.

Tako se v našem tisku še danes pojavlja beseda »pokolenje« namesto pravega domačega rod. Ker je beseda ruska, torej slovanska, se mnogim zdi, da jo lahko mirne duše uporabljamo, saj to lahko pomeni le povrnitev k slovanski izvirnosti. Toda, če je slovenščina med slovanskimi jeziki najstarejša, potem bi se morali kvečjemu drugi vračati k slovenščini, ne pa narobe.

Iz tistih časov izhaja npr. tudi nerodna beseda, ko kolegi npr. čestitajo komu v listu, ker da mu je žena »povila« otroka. Otroka povijajo pravzaprav večkrat na dan, v omenjenem primeru pa je seveda mišljeno rojstvo! Ne ve se, ali so ta izraz pobrali iz srbščine ali iz bolgarščine. Mogoče pa zveni beseda roditi preveč intimno.

Vplivi iz srbohrvaščine se od časa do časa precej razširijo, odvisno tudi od političnega položaja. Pred vojno so v težnji po jugoslovanjenju sprejeli izraze kot »činitelj« (v pomenu de-

javniki, faktor), pa »i to i ono« (v pomenu tako kot), nadalje razne »diven«, »dičiti«, »osveta« itd. Danes so vse te izraze že večinoma odpravili, uporablja jih le še kdo iz stare šole, ki njihove političnega ozadja ni bil dojel. Uspelo je odpraviti tudi srbski ali hrvaški izraz »potrošnja« in ga nadomestiti z domačim **poraba**, dasi je prvi vztrajal vsa povojna leta v slovenskem pisanju.

Toliko bolj pa preseneča, da se še vedno nekritično ponavljajo nekatere papirnate jezikovne zmote. Npr. izraz »sliva« za češpljo, sadež temno modre barve, zakaj sliva je v resinici tej podobna, vendar rumena. Res je, da prihaja na ljubljanski trg množica češpelj iz južnih krajev, kjer jim pravijo slive in da je ta izraz zašel tudi v ljubljanski tisk. Toda, to ne pomeni, da je treba ta zmotni naziv povzemati in ponavljati naprej.

Podobno temu se ponavlja tudi naziv »planička«, umetna skovanka za domačo **očnico**. In povrh vsega skovan še brez upoštevanja zahtev slovenskega glasoslovja, podobno kot nerodni spačenki »Slovenika« ter »Ilirika« nekega časn-

karja, s končnico, ki zveni ljubkovalno v vzhodnih slovenskih govorih (npr. mamika), kar pa se sliši mučno za avtocesto in vzbuja odpor.

Za jezikovno čistost bi morali pokazati več zanimanja tudi tam, kjer jim je to poklicna skrb, pri listih in revijah ter na radiu in na tv. Odkod poudarjajo na primer na slovenski radijski postaji Trst A na prvem zlogu (kot pri hrvaščini), npr. **kràjevna** skupnost (1.12.1980), je menda posebna skrivnost. Odkod jemljejo svoj »preki sod« ki s sodom nima nič opravka, je prav tako nekaj edinstvenega. Ali pa tudi izreka **tòvorna** ladja? Pod vplivom Reke ali Zagreba? Ali pa »deljena mnenja«, ko gre za različna mnenja? Ali pa opuščanje pravila o roditelju pri zanikanju, za kar je čut npr. tudi v Ljubljani povsem otopel, a v korektni slovenščini vendar ni mogoče brez njega: »Dosljej še nihče ni prevzel odgovornost za umor.« (1.12.1980).

Mogoče bi odgovorni posvetili več skrbi slovenskemu jeziku, če bi se zavedali njegove prazgodovinske korenine. Tistega, kar nam sosedje tako radi zanikajo, samo zato, da bi nam oslabili narodno in kulturno zavest.

Kdaj bomo torej slovenskemu jeziku in prastari kulturi priznali tisto mesto, ki jima zares pripada?

Up in obup sveta ob novem letu 1981

V svetovni in domači literaturi, v filmu in na sliki, v kamnu in v barvi, vedno znova ga srečamo, znanega neznanca. Nenadoma ga zadene nesreča, angel varuh ga je zapustil, svet se stemni in zdrvi neznan kam. S culo in cekarjem stoji praznih rok na cesti, okna so na stečaj odprta, ven molé zaripli in škodoželjni obrazi. Tako vodi vedno znova ven v temó, ven v januarski mraz, v pasti gozdov, v temó noči, v pozabo zgodovine možé in žene, otroke in starce, ki so jim posvetne postave odrekle človeške pravice in jim s tem izpodrezale življenjske korenine.

V Kambodži in v Vietnamu, v Perziji in Ugandi, v Nikaragui in Rodeziji, povsod ga vedno znova srečamo. Tudi pri nas v Srednji Evropi se je pred nekaj desetletji med ozelenelimi polji, med drevesom, travo in žitom premikala večmilijonska množica pregnancev, pogorelcev, upajočih v novo življenje. Izgubljeni sin, večni Žid, leteči Holanec, Job na gnoju, koliko jih sploh je? Prešteti jih ne moremo, kot ne moremo prešteti pšeničnega klasja, ki bo zorelo v letino na njivah sveta v letu, v katerega smo pravkar vstopili.

V svetu, ki je postal grozovit in nestrpen in se v tej temni grozovitosti in nestrpnosti od dne do dne, od leta do leta, še stopnjuje, ne potrebujemo ničesar bolj, kot prav strpnost in usmiljenje. Pravo usmiljenje ob tem ni nekritična blagohotna naklonjenost. Pravo usmiljenje je radikalno in kritično. Vendar je pravo usmiljenje istočasno strpno. Pravo usmiljenje zaupa v človeka. Pravo usmiljenje odpira vrata v nove razsežnosti. Pravimo, da resnično usmiljenje ni nikoli brezobzirno, sebično in samodopadljivo. Svet, v katerem na eni strani sedé sami sodniki in pravičnejši, brezdušno pohabi tiste, ki jih je ožigosal za žrtve. Nič ni mučnejše, kot sebični sodnik-mučitelj. Tak sodnik tudi v dejanskih prestopnikih zlomi zadnje nastavke dobrega. Zato lahko rečemo, da v vedenju žrtev in izobčencev z veliko jasnostjo spoznamo resnični obraz tistih, ki sodijo in po veljujejo.

Veliki svetovni pisatelji, Dostojevski, Sten-

dhal, Dickens, so prav na žrtvah razkrili resnični ustroj svetá, resnico negativnega bivanja, ki jo je treba spremeniti.

Včasih se nas polasti občutek, kot da govorimo v prazno. Vsaka beseda, ki jo izrečemo, pade na tla in se zdrobi v prah in nič. Potem, ko se poslavljam, menimo, da smo preveč govorili, čeprav do pogovora sploh ni prišlo. Podoba je, kot da smo se izgubili v temi, nekaj nepravilnega nas je rnilo in nadrobilo, sedaj krvavimo in smo nesrečni. Res smo govorili, oziroma besedili v prazno. V svetu brez usmiljenja, v svetu brez strpnosti, človeški pogovor namreč ni več mogoč. Svet brez ljubezni je svet temé, je izvotljen svet brez človeške in božje govornice. V takem svetu stojiš s culo na cesti. Pred tabo je temá gozdov in neizprosna kamnolomov.

Vse kaže, da svet po tej poti ne želi več naprej. Človeštvo si želi strpnosti in dobrote, usmiljenja in ljubeznivosti. Človeštvo si želi človeka vrednih pogovorov, svetlih in razvejanih poti, planjav, čez katere lahko greš na desno in na levo. Človek hoče stopati po poti, ki jo varuje dobrohotna roka angela varuha. In podoba je, da so angeli varuhi še povsod prisotni, čeprav jih ne moremo takoj uzreti in prepoznati. Če jih namreč ne bi bilo, bi nas na ovinkih življenja že davno povozilo. Čeprav ga ne vidimo, mu vseeno vedno bolj zaupamo. Na poti, ki nas vodi v novo leto, nedvomno stoji ta nevidni angel vodnik. Dnevi in meseci tečejo in mi gremo naprej, zaupajoč v človečnost in ljubezen. Včasih se nam zazdi, da ga sploh ni, tistega angela, in je vse popolnoma prazno in izvotljeno. Gremo za nevidnim po varno nevarni poti. Nenadoma se zavemo, da je ta angel pravzaprav samo najrahljši utrip srcá, najnežnejši otrokov dih, neznatnejši kot vetrič nad zelenim poljem. Ta neznatnost, ki nas vodi do Njega, dela življenje tako težko. Do Njega moramo — in samo en sam utrip srcá nas popelje do tja. Če zgrešimo, nas obda brezdušna grozljivost. In vseeno upamo in vemo, da nas z usmiljenjem in ljubeznijo brezmejno osreči.

Lev Detela

Angel z glasbilo, freska iz druge polovice 15. stoletja p.c. sv. Andreja, Vrhovlje pri Kožbani

Marija Terezija in naš čas

Letos poteka 200 let od smrti velike cesarice Marije Terezije ter 240 let, odkar je bila zasedla cesarski prestol. Največje slavnosti in prireditve v spomin te velike vladarice so imeli pač v sosednji Avstriji, kjer so se spomnili terezijanskih časov z mnogimi predavanji, razstavami, študijskimi srečanji. Nekaj odmeva je bilo tudi na zamjskem Primorskem, npr. pri ustanovi Mitteleuropa v Gorici, posamezna predavanja in večeri tudi v Trstu. V Sloveniji pa ni bilo o Mariji Tereziji prirejenega menda ničesar, kakor se pač ničesar ne piše, oziroma objavlja o nekdanjih vladarjih, ki naj bi bili za nas Slovence očitno »tujci«.

Toda, kako je pravzaprav s tem »tujstvom«, nam pokaže primer poročila oz. članek o cesarici, ki je bil objavljen v sobotni prilogi ljubljanskega dnevnika »Delo« dne 12. julija. In sicer v zvezi z veliko razstavo o terezijanskih časih na Dunaju. Naslednji dan 13. julija, v nedeljo, ko »Delo« ne izide, pa je bila 60-letnica požiga Narodnega doma v Trstu (1920), česar pa se osrednji ljubljanski dnevnik ni spomnil z eno samo vestjo.

Kolikor so potem slovenski listi in še druga glasila omenjali terezijansko obletnico, je šlo v bistvu za golo prepisovanje iz tujih člankov in spisov, kot je že od nekdaj cenena navada slovenskega tiska, ne da bi kdo s slovenskega stališča poskušal osvetliti obdobje vladanja velike cesarice. Pri takšnih povzemanjih se celo zdi, da smo še posebej napredni in odprti svetu.

Kaj je pravzaprav bila Marija Terezija? Po svojem vladarskem naslovu je bila cesarica »Svetega rimskega cesarstva« in ne mogoče avstrijska cesarica ali cesarica »Svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti«, kot ga je označilo nemško nacionalno pisanje. Cesarstva torej, ki je bilo ustanovljeno leta 800 po frankovskem kralju Karlu Velikem in je povezovalo kraljestva, kneževine in mesta v skupno obrambo krščanstva. Pristavko »nemške narodnosti« pa so prideli šele omejeni nemškonacionalni krogi, da bi s tem dali nemštvu neko zgodovinsko politično veljavo, ki je v resnici ni imelo.

»Sveto rimsko cesarstvo« je prenehalo leta 1806, ko je moral cesar Franc na pritisk Napoleona odložiti rimsko krono. Nadel si je avstrijsko

in od tedaj se cesarstvo imenuje Avstrijsko cesarstvo.

Marija Terezija je bila torej zgodovinsko pravno rimska cesarica ter ogrska in češka kraljica, vojvodinja avstrijska, štajerska, koroška, kranjska, itd. Slovenske dežele, ki so izhajale iz nekdanje Karantanije, t.j. Koroška, Kranjska in Štajerska, s pridruženimi Istro, Goriško-Gradiščansko in Trstom, so bile še za njenega očeta, cesarja Karla VI. povezane v Notranjo Avstrijo, ki je temeljila zgodovinsko pravno na slovenskem karantanskem zgodovinskem pravu, ter je imela vlado v Gradcu.

Notranja Avstrija je bila seveda posebna država, tudi mednarodno priznana, saj je v Gradcu pri vladi več let t.j. od 1585 - 1622 bival celo papeški nuncij.

Notranja Avstrija (Karantanija) je povezovala vojvodine, ki so nastale iz nekdanjih karantanskih krajin v neke vrste federacijo ali mogoče konfederacijo. Ta zgodovinska politična enota v zgodovini manj izstopa, ker nima naslova kraljestvo, toda njena državopravna struktura ni zato prav nič manjša, kot je npr. struktura dežel pod češko krono. Tudi tu je bila kraljestvo samo ožja Češka, medtem ko je bila Moravska mejna grofija, Šlezija vojvodstvo, Lužica (pod češko krono do 1635) pa mejna grofija. Pa so zato vse te dežele vendarle predstavljale zgodovinskopravno enoto češke krone. Takšna povezanost dežel je za fevdalni čas torej nekaj povsem normalnega.

Marija Terezija pa je zavladovala absolutistično in centralistično. S tem je zares imela možnost uvesti obsežne reforme socialnega značaja, uvesti močno in enotno državno upravo, skratka urediti za takratne čase moderno državo. Vse prejšnje državne uprave je osredotočila na Dunaju; tu smo imeli odslej češko pisarno, pa celo nizozemsko in seveda tudi avstrijsko. Skoraj vse pristojnosti notranje avstrijske vlade je prenesla na Dunaj, kar je vodilo k poenotenju Notranje Avstrije z drugimi avstrijskimi deželami.

Odslej gre postopno v pozabo tradicija Notranje Avstrije, torej nekdanje Karantanije, ki jo je upošteval še oče Marije Terezije, cesar Karel VI., ko je še leta 1728 v duhu te tradicije sprejemal prisege in poklone deželnih stanov štajerskih, koroških, kranjskih goriških in tržaških. Na Koroškem npr. samo v slovenskem jeziku, kot simbolu prvotne Karantanije.

Preneha torej tradicija tiste slovenske Koroške oz. Karantanije v političnem smislu, na katero se je plemstvo vedno sklicevalo. Marija Terezija je organizirala ob svojem nastopu le velik sprejem po notranjeavstrijskih deželah, na Koroškem je na ta sprejem povabila tudi knežjega kmeta, a ni si dala sprejemati poklonov in priseg. Pravzaprav pa so deželni stanovi nostranjeavstrijskih dežel že s Pragmatično sankcijo, ki so jo sprejeli 1720, dobili zagotovilo in s katero so sprejeli na cesarskem prestolu žensko naslednico, da bodo deželne pravice in svoboščine poslej zajete v tej sankciji za vse večne čase.

Z odpravo vlade v Gradcu zgodovinska politična tradicija slovenskih dežel še ni bila odpravljena, saj se kasneje na podlagi tega prava pojavi kraljestvo Ilirija, vendarle brez Štajerske. Ta se je iz tega političnega okvira izmaknila. S terezijansko centralizacijo se je namreč začela krepiti tudi nemška uprava, ki pod Marijo Terezijo ni bila zamišljena kot način za ponem-

čevanje, pač pa kot nek instrument za državno enotnost oz. povezanost. V začetku naslednjega stoletja pa je z nemško romantiko vendarle zadobila ponemčevalne poteze. Plemstvo oz. deželni stanovni so izgubili svojo veljavo nasproti državni upravi in nemško govoreči predeli Notranje Avstrije se pridružujejo nemškonacionalni ideji. Tako ostaja kraljestvo Ilirija zares bolj papirnata tvorba. Za slovensko politično zgodovino so bile zato reforme Marije Terezije nehote nekaj usodnega.

Slovenski politični značaj dežel, na katerem vztraja še zlasti koroško plemstvo skozi stoletja (npr. Christalnick), se po terezijanski centralizaciji izgublja, pozablja. Nemškonacionalna propaganda vceplja prepričanje, da smo Slovenci narod brez zgodovine. Narodno prebujenje od 1848 dalje in v ožjih krogih tudi poprej pa ne zajame plemstva, ki je odločno proti panslavistični sestavi. Ideologije seveda takoj izrabijo trditev o »narodu brez zgodovine«, kar naj bi bili Slovenci in nam odrekajo pravico do narodnega obstoja. Trditev tudi »znanstveno« utemeljijo in kot tako jo potem povzame tudi Karel Marx, ko izliva leta 1849 svojo jezo na slovanske narode, ker so se tedaj obnašali protirevolucionarno in reševali cesarski dvor. Trditev je ostala kot dogma vse do danes in naši slovenski pisci jo nenehno ponavljajo, saj je služila v precejšnji meri tudi za narodno in socialno osveščenje. Vendar ni resnična.

Kot orožje protislovenske propagande je prinesla celo ogromno narodne škode. Veliko slovenskih ljudi se je potujčilo (Koroška, Trst), ker niso hoteli pripadati tako majhnemu, malovrednemu in neogljenemu narodu, kot naj bi bil slovenski. In takšno gledanje hromi dejansko slovensko zavest še danes.

V DRUŠTVU SLOVENSkih IZOBRAZENECV
v Trstu

bo v ponedeljek, 22. decembra,

BOŽIČNI VEČER

Govoril bo p. **Božidar Rumpert**. Začetek ob 20.15.

Maksim Gaspari ostaja med nami

V vrtincu domačih in svetovnih dogajanj se je sredi novembra v časopisju pojavila osmrtnica, ki nam je sporočila odhod zelo dragega Slovenca. Črni okvir je bil okoli imena, ki smo ga srečevali vse od detinstva povsod, kjer je ljubeznivi čopič ovekovečil praznična razpoloženja slovenskega naroda. Maksim Gaspari je še enkrat vzbudil v nas spomine na tisto barvnega sijaja polno, svečano Slovenijo, ki nas je po njegovi srčni in umetniški prizadetosti spremljala od prvih šolskih čitank do zavesti, kaj smo in kam spadamo.

»Študiral je v Ljubljani in na Dunaju; tu je bil eden od ustanoviteljev kluba Vesna. Redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Prek secesije si je izoblikoval lastni slikarski stil in v realističnem duhu upodabljal žanrske motive iz ljudskega življenja in ljudske običaje, zato je med najbolj priljubljenimi umetniki pri nas«.

Citiramo iz Male splošne enciklopedije in pri tem čutimo, kaj vse je še za to sintetično oznako. V naši zavesti se odvija neskončno lep in dolg film prizorov, ki jih je mojster Gaspari prenesel iz slovenskega življenja na platno. Veličastna galerija preprostih podob, ki za vse čase pričajo, kako je Slovenec dojemal praznične utripe in spomina vredna občutja skozi vse letne čase sredi male, pa zelo ljubljene in pristrčno doživete domovine.

Noben slovenski slikar še ni šel tako na široko v ljubeznivo upodabljanje drobcev, iz katerih je sestavljen čustveni mozaik in hkrati duhovni profil naroda, iz katerega je izšel.

Nobenega slovenskega slikarja še ni tako rad imel narod, ki se je prepoznal v mojstrovih upodobitvah, od umetniške abstrakcije do preproste božične voščilnice.

Maksimu Gaspariju je srečna usoda naklonila dolgo življenje 97 let. A ko bi tudi bile mojstrove rojenice bolj skope v odmerjanju njegove življenjske niti, bi v nas ostal občutek, da je bil Gaspari zelo dolgo sredi nas in sredi usode, imenovane slovenska domovina.

Ta občutek, ki je za nas prazničen, naj bo namesto šopka, ki ga ne mislimo ponesti na grob. So namreč izjemni primeri, ko nekdo nikoli zares ne odide.

Maksim Gaspari ostaja med nami.

S.M.

MATINEJE V GORIŠKEM AVDITORIJU

Ciklus nedeljskih koncertov 1980, ki jih prireja Kulturno društvo »M. Rodolfo Lipizer«, se je preteklo nedeljo zaključil z enakim uspehom kakor prejšnjih pet nastopov. Pianist Carlo Jose Seno nam je s svojim recitalom, celotno posvečenim

Na Mirenem Gradu
bo v nedeljo, 4. januarja ob 15. uri

BOŽIČNICA

Po maši z ljudskim petjem bo božične zborovske skladbe pelo šest mešanih zborov (Branik, Kapela, Miren, Rupa-Peč, Semper, Vogrsko), en ženski (Bukovica), dva mladinska (Štmaver, Vrtojba) in en otroški zbor (Kapela).

Chopinu, dal zares kakovostno interpretacijo skladateljevega sveta in romantične atmosfere njegovega časa. Izvajatelj, ki že dolgo nastopa na koncertih in se v zadnjem času izpopolnjuje v Parizu, se med izvajanjem popolnoma poglobi v Chopinovo ustvarjalnost, ki se ji uspe čudovito prilagoditi. Že s prvimi takti Preludija v C duru op. 45 je Seno pogodil Chopinovo liričnost do svojega bistva in jo še poglobil v Baladah v G molu in F duru.

V drugem delu koncerta so izzveneli precijozni velikega romantičnega skladatelja v njegovem Nokturno v E molu, nato pa še v treh Studijah, podanih s polno ekspresivnostjo. Poloneza »Eroica«, ki je zaključevala program, je najbolj navdušila občinstvo, ki je vztrajno zahtevalo še dodatek in ga s ploskanjem doseglo.

—o—

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE v Trstu

Kulturni dom

Gostovanje

PRIMORSKEGA DRAMSKEGA GLEDALIŠČA
iz Nove Gorice

BRIAN CLARK

ČIGAVO JE MOJE ŽIVLJENJE?

režija DUŠAN MLAKAR

v soboto, 27. decembra, ob 20.30 ABONMA RED B
— prva sobota po premieri; ABONMA RED F
— druga sobota po premieri

v nedeljo, 28. decembra, ob 16., ABONMA RED C
— prva nedelja po premieri
— popoldan na dan praznika

Pisma uredništvu:

ŠKODLJIVA IN NEUPRAVIČENA PONIZNOST

V sredo, 10. t.m., je bilo v veliki dvorani tržaške univerze množično zborovanje proti neravnim poviškom cen kuponov za obroke hrane v univerzitetni menzi. Ne mislim opisovati tega, o čemer so na zborovanju razpravljali, omenila bi le dogodek, ki se je pripetil pred začetkom zborovanja. Organizatorji srečanja so po zvočniku vabili študente, naj se udeležijo sestanka; med temi sem opazila tudi slovenskega študenta, ki je nato vstopil v univerzitetno knjižnico in na kratko v italijanščini obrazložil, za kaj pravzaprav gre. Tako je na primer povedal, da bo predvidoma cena enomesečne karte za menzo poskočila na 75 tisoč lir, kar bo veliko breme predvsem za revnejše študente, ki prihajajo iz drugih krajev in pa seveda za tujce. Do tu je bilo vse v redu. Pričakovala pa sem, da bo slovenski študent vse to ponovil tudi v slovenščini, saj gotovo ve, da obiskujejo glavno univerzitetno knjižnico tudi Slovenci, in sicer v velikem številu, ker je poleg Slovencev iz zamejstva tam vedno tudi nekaj študentov iz Slovenije. Pa ni bilo tako. V slovenščini nismo slišali niti besedice.

Tako se mi je porodilo vprašanje, zakaj pravzaprav Slovenci v zamejstvu toliko vpijemo, da hočemo uveljaviti naš jezik tu in tam, v raznih občinskih svetih, v javnih uradih in na sodiščih, če pa si ne upamo spregovoriti v materinščini niti ob tako neuradnih priložnostih. S temi dejanji pravzaprav dokazujemo svojo ponižnost in premajhno zaupanje v same sebe. Ob vsaki priliki se najraje skrijemo. Kako naj nas naši italijanski sodržavljanji spoštujejo in upoštevajo naše zahteve, če pa se tem ob najmanjši priložnosti sami odpovedujemo?

AL.

Kje so verni pisatelji?

Odkar je uredništvo mesečnika »Cerkev v sedanjem svetu« pritegnilo k sodelovanju nekaj laikov, je postala revija zanimivejša in aktualnejša. To velja predvsem za Mirka Mahničiča. Na začetek nove, 11-12. številke je postavljen njegov članek »Lepota in resnica«. V njem pravi: »O resnici in lepoti in o zvezi resnica-lepota je bilo izpovedanih že mnogo spoznanj. Dozorevala so ne le v naravoslovcih in esteti, ampak tudi v filozofih, teologih in najrazličnejših ideologijah. Oba pojma in zvezo med njima namreč ni mogoče zlahka in še manj dokončno razčistiti, kot si to preveč preprosto zamišljajo bodisi nevedneži ali vsevedeži ter prenapeti ali celo nasilni ljudje in še vsi, ki imajo radi matematično natančne ugotovitve«.

Ne moremo si kaj, da ne bi navedli iz bistrega in aktualnega Mahničičevega članka še naslednjega zanimivega odlomka: »Na koncu še opomba k najrazličnejšim verskim prireditvam (proslave, recitacije, večeri, igre itd.). Tudi tu je treba uveljaviti lepoto in resnico. Se pravi: nikoli dopuščati prireditve, ki so zmašene brez okusa in katerih sporočilo je piškavo, osladno, šemasto, primitivno — pa naj bo še tako »pobožno«. Tak zmazek pomeni žalitev obiskovalca, ki nam je zlepa ne bo pozabil, pa tudi božje Lepote in Resnice, ki — na srečo — radi odpuščata. Pa še nekaj: zgrešeno je deliti pisatelje-umetnike na katoliške, liberalne, levičarske, komunistične itd.,

saj so vsi »ena sama reka« (Gradnik), in enakovredno obnavljajo božji čudež ustvarjanja, vendar se velja vprašati, kje so danes verni ustvarjalci — ki jih je bilo pred vojno kar precej (pri tem ne štejem tistih takoimenovanih »katoliških« z revnimi umetniškimi darovi pa z velikim smislom za uspeh in udobje) — ki bi morali prispevati k skupnemu iskanju Lepote in Resnice, kateremu se z vso vnemo, zmožnostjo in odgovornostjo posvečajo naši neverni pisatelji. So res ohromeli, se jim ne ljubi, jih je strah naporov in tveganja? Pa če jih sploh ni? Prav to, se bojim, najbolj verjetno, kajti če kdo, potem je umetnik tisti, ki nikoli in nikjer ne sme in ne more postavljati luči pod čeber«.

Alojz Rebula je prispeval »Intervju o besedi«, v kateri pove marsikaj duhovitega in globokoga, pa tudi paradoksnega. Zelo zanimiv in pomenljiv je tudi članek »Ljudska kultura — naša preteklost in bodočnost«, ki ga je napisala ugledna etnografinja Zmaga Kumer. Celotna številka je ubrana na temo »Umetnost — pot k Bogu« in o tem pišejo še Rudi Koncilija, Jože Zadravec, Vitko Musek, in tudi laik, ki obravnava temo »Doživljanje filma in religioznost« Peter Požauko. Sledijo rubrike, npr. Pastoralne skušnje in problemi, Liturgična vprašanja, Iz sveta idej, Duhovniški problemi, na zadnji platnici pa najdemo fotografije župnijske cerkve svetega Kancija v Kranju, ki je pomemben arhitekturni spomenik.

MOSOLIMPIADA 80

0000 SAŠA RUDOLF 000000000000 13 0000

Olimpijsko nasalje, 18.7.1980

Nič kaj dosti me ni mikalo, da bi se po slabih 24 urah znova vrnil v olimpijsko vas, toda izkoristiti je bilo treba edinstveno prilžnost. Žreb je namreč določil, da mi pripada prepustnica, ki dovoljuje vstop v najbolj zastraženi del olimpijskega naselja. Italijanski olimpijski odbor je imel dnevno na razpolago 6 takih prepustnic, ki jih je nato izžrebal med radijskimi in televizijskimi reporterji ter dopisniki dnevnikov in revij.

V avtobusu novo srečanje, novo znanje, tokrat s posebnim dopisnikom Montanelli-jevega IL GIORNALE, Mariom Cervijem, ki mi je priznal, da tokrat prvič sledi športni prireditvi. Seveda pa je bilo njegovo poročanje namenjeno izključno opisu političnih in socialnih aspektov življenja v olimpijski Moskvi. Povedal mi je, da ima zmenjen sestanek z afganistansko delegacijo. V nekaj besedah sem mu povedal, kako je potekal moj včerajšnji razgovor z inženirjem Hamedom Nasirjem.

Poslovala sva se na vratih, ki ločijo mednarodni del od ostalega olimpijskega naselja. Ker nisem imel zmenkov s športniki in spremljevalci, sem se odločil za pohajkovanje brez cilja. Najprej do atletske steze za treninge, kjer se je pod pekočim soncem potilo na desetine tekmovalcev. Toda treningi niso bili niti od daleč zanimivi, morda tudi zato ne, ker na stezi metalcev kroglice ni bilo nikogar. Kako daleč so časi, ko so ameriški velikani suvali kroglo za trening med kopico sprehajalcev v olimpijskem Münchnu. Tam je šlo res za stavo, poldrugi dolar za met preko 19 metrov, pet za nad 20. In metov nad 20 metrov res ni manjkalo.

V olimpijski vasi je športnikom in spremljevalcem res na voljo vse: od športnih naprav za treninge in dobro založenih samopostrežnih restavracij do trgovin s spominki in celo cerkvice. Kljub uradnemu ateizmu so torej sovjetski organizatorji poskrbeli tudi za verske potrebe nastopajočih.

Cerkvica je v dopoldanskih urah prazna in to v vseh smislih, tako da že začnem resno dvomiti, da sem se zmotil in vstopil v kako sejno dvorano. Prav tedaj se mi približa katoliški duhovnik in se predstavi kot Hillary Tagliaferro z Malte. Pogovor takoj steče v italijanščini. Cerkvica je namenjena vsem veroizpovedim, duhovniki, popi, rabini in lame pa se izmenjujejo. Tako zvem, da sta najmanj zaposlena rabin Adolf Sajevec, ki je bil posvečen le pred štirimi meseci, in tibetanski lama Dugorov Kimit Dorgi. Oba bi imela prav gotovo več dela, če se Izraelci, Američani in Kitajci ne bi odločili za bojkot. Tako opravljata verske obrede v 50 kvadratnih metrov obsežnem prostoru sama, prosti čas — in tega imata veliko — pa izkoriščata za molitve, medsebojne razgovore in teološke razprave.

Mnogo več dela imajo duhovniki krščanskih veroizpovedi. Hillary Tagliaferro mi pove, da ima skupno z dvema sobratoma

dnevno po 7 maš, katerim prisostvuje povprečno od 40 do 60 vernikov. Najbolj vneti so Irci, za njimi pa Italijani, Avstrijci in športniki iz Zambije ter Malte.

Pravoslavni imajo tri pope. Število vernikov, ki sledijo obredom, je nekoliko večje kot pri katoličanih, saj je pri vsakem obredu od 50 do 100 vernikov. Na žalost pa v cerkev ne zahajajo sovjetski športniki in spremljevalci.

Protestanti imajo 6 pridigarjev raznih ločin. Tudi ti so zadovoljni z udeležbo, predvsem pa je močna prisotnost vernikov iz črne Afrike.

Skupno z malteškim duhovnikom obkrožim cerkvico. Ob popolnoma praznih stenah je le miza, ki jo uporabljajo kot oltar, na stojalih sta dve ikoni. Od mize proti vhodnim vratom sta dve vrsti šestih klopi za vernike.

Ko sva znova na prostem, me Tagliaferro opomni, da bi bilo napačno soditi, da je odstotek vernih športnikov nizek. Skromnemu številu tistih, ki dnevno prisostvujejo verskim obredom, gre dodati še vse tiste, ki imajo stike in razgovore, uradne ali neuradne spovedi z duhovniki, popi in pridigarji.

Že se morava posloviti, prijazni spremljevalec in vodič Tagliaferro mora v sobo, da se preobleče. Že čez uro ima namreč sestanek s televizijsko ekipo Malte. Tagliaferro namreč ne opravlja zgolj dušnopastirskega poslanstva. Ko opravi te dolžnosti, ga največkrat vidimo v kavbojkah na stadionih in v bazenih. Honorarno namreč sodeluje kot komentator malteške televizije.

V stolpnici, kjer je nastanjena jugoslovanska reprezentanca, srečam Staneta Strehovca, reporterja ljubljanskega radia, ki zaman išče košarkarje. Skupaj sva le za 50 gramov vodke, nato pa nadaljujeva vsak po svoje.

Posebna hala je namenjena predstavitvi kulturnih prireditev, ki jih za olimpiade v Moskvi res ni bilo malo. Izbira pa tudi kvaliteta je tolikšna, da je niti od daleč ni primerjati s kulturnim programom v Montrealu ali Münchnu. Ko bi dan ne trajal le 24 ur, ali če bi bil delovni dan krajši, tedaj bi morda ostalo le dovolj časa za ogled opernih in baletnih predstav v Boljšoju, opernem gledališču Čajkovski, malem gledališču na trgu Sverdlov, ali pa v teatru Maksima Gorkega, gledališču akademije Vahangov, pa še v Majakovskem, Mossovetju, satiričnem, opernem, Komsomolskem, Taganki, Sovremeniku in gledališču na Leningrajskem prospektu.

Takoj spoznam, da bi bila izbira težka, odločiti se za Pikovo damo, ko je istočasno Evgenij Onjegin, nekaj sto metrov dlje pa Hovanščina, nikakor ni lahko. Kajti na izredni umetniški višini niso zgolj predstave v Boljšoju, pač pa tudi na vseh prej omenjenih odrih. Naštevjanja pa s tem še ni konec. Predstave, vredne ogleda, so tudi v mladinskem gledališču in teatru marionet in te so zame poleg nedeljskih matinej v Boljšoju še najbolj dosegljive, saj so večeri prepolni športnih prireditev.

Dobro je poskrbljeno tudi za ljubitelje glasbe in zborovskih koncertov v koncertni dvorani Čajkovskega pa do komornih in simfoničnih v državnem konservatoriju.

Kdor se bolj zanima za varietejske nastope, bo obiskal dvorano v ulici Berneskaja, kjer nastopa Igor Kobzon, v gledališču Ermitage pa si velja ogledati nastop folklorne skupine iz sibirskega mesta Krasnojarsk. Zborovski koncerti so celo po muze-

(dalje na 15. strani)

Prvi nastopi goriške Olympie

Pred nekaj tedni se je začela odbojarska sezona tudi za športnike goriške Olympie; mogoče ni vsem znano, da je Olympia eno izmed odbojarskih društev, ki nastopa v več prvenstvih. Skoraj na vsakodnevni treningih se zbirajo najmlajši odbojkarji, potem oni, ki nastopajo v seriji C2, pa spet atleti promocijskega prvenstva in dekleta v dveh ekipah. Po določenih težavah, ki jih prej ali slej doživljajo vsa moštva, se Olympia sedaj resno pripravlja za nastope v raznih prvenstvih in razpolaga s precejšnjim številom igralcev. Nekateri, starejši, so odšli igrati k drugim ekipam ali pa so zapustili odbojarsko dejavnost, vendar pa je pri društvu precej mladih, ki komaj začenjajo igrati odbojko in se pripravljati za bodoče »spopade«; med temi je veliko število mladih, ki z navdušenjem in dobro voljo zahajajo na treninge in igrajo ob raznih priložnostih, nekateri celo v najvišji seriji; zelo vztrajno trenirajo in dobro obetajo. Važno je, da se ti mladi vključujejo v moštvo takorekoč starejših, ki so nekakšni stebri prve ekipe, kar pomeni, da bodo ob njihovi izkušnji pridobili novega znanja in potrebne izurjenosti, obenem pa so tudi zagotovilo, da bo Olympia tudi v bodočnosti lahko predstavljala važno skupino v našem goriškem

športu. Poleg teh je še druga ekipa, ki bo nastopala v promocijskem prvenstvu in ki jo sestavljajo prav tako dobri in izkušeni igralci. Dečki in deklice (do 16 leta) imajo tudi svojo ekipo; dečki so že začeli svoje prvenstvo in so kar dobro štartali; s končnim rezultatom 3:1 so premagali moštvo Libertas iz Krmina, v drugi tekmi pa so po dolgem boju in napetem igranju morali kloniti pred Torriano iz Gradiške; niso pa obupali: po tekmi so nam zagotovili, da se kaj takega ne bo več ponovilo. Če premagajo Torriano, bodo šli nastopati v deželni finale. Pred dvema tednoma se je začelo tudi prvenstvo C2, v katerem nastopa 12 moštev. Olympia je prvo tekmo igrala proti goriški Libertas in klonila v ne najbolj prepričljivi tekmi; drugo tekmo so naši odbojkarji odigrali preteklo soboto v Pordeonu proti gasilcem, toda kljub porazu so dokazali, da bi z nekoliko večjo uigranostjo in odločnostjo lahko premagali pordenonsko ekipo, še posebno če bi osvojili prvi set, v katerem so že odločno vodili; vsekakor so bili v drugi tekmi s tehnične plati veliko boljši. Upajmo, da se bodo naši odbojkarji opogumili, zlasti pa dosti trenirali, kajti prepričani smo, da imajo možnosti in še posebno sposobnosti spraviti v težave marsikatero ekipo.

Mosolimpiada 80

(nadaljevanje s 14. strani)

jih, na primer v muzeju antične ruske umetnosti Andrej Rublev.

Med kulturne prireditve velja vključiti tudi cirkus, ki je svetovno znan. Na voljo so kar štirje cirkusi z najrazličnejšimi programi od tradicionalnega pa do nalašč za olimpiado naštudiranega programa in seveda cirkusa na ledu.

Za ogled muzejev bi znova potrebovali vsaj teden dni, če bi se odločili samo za tiste, ki jih je nujno treba videti in to so Leninov, samostana Novodevicki, kremeljski, Puškinov, orientalski in še in še bi lahko naštevali.

Toda za vse to ne bo časa. Vstopnice — kar zadeva najbolj obiskane predstave — so akreditiranim časnikarjem na razpolago v precejšnji meri, medtem ko morajo Moskovičani čakati tudi po nekaj tednov, da si ogledajo balet ali opero v Boljšoju. Navadni državljani se postavi v vrsto za prenotacijo, istočasno pa mu tudi povedo, kdaj bo prišel na vrsto. Seveda gledalec ne more izraziti preference za to ali ono predstavo, ogledal si bo pač predstavo, opero ali balet, ki bo tedaj na vrsti. Cene so za naše pojme skoraj smešno nizke, 3 rublji in pol — 4.500 lir po uradni menjavi — za najboljši sedež.

(Dalje)

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« ■ Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 ■ Odgovorni urednik: Drago Legiša ■ Tiska tiskarna Graphart. Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 772151

KAJ JE TO »ČUŠ«?

Pri nas na Primorskem so nam šovinistični prenapeteži pri naših sosednih nadeli zmerljivko »s'ciavo«, kar naj bi menda pomenilo suženjskega človeka. V tistem pomenu, kot jo uporabljajo, je ta vzdevek krivičen in žaljiv, saj imamo Slovenci izpričano svojo narodno identiteto že za čase Karantanije (7. stol.), na kar se naši zahodni ali severni sosedje ne morejo sklicevati. Pa se sklicujejo na stare Rimljane ali stare Germane in si tako svojo zgodovinskost umetno ustvarijo. Res pa je, da veliko naših ljudi zakritega namena takšnih vzdevkov ne spozna, ker jim niti naša šola niti sredstva javnega obveščanja niso pojasnila stvarnih protiargumentov. Tako si takšne zmerljivke zares vzamejo k srcu, si grenijo zavest ali pa se tudi potujčijo, samo da se rešijo sramotnega izvora. S tem pa so šovinistični krogi svoj namen dosegli.

Podobna zadeva poteka tudi na Koroškem, le da nemškonacionalna stran uporablja proti Slovincem sramotilni vzdevek »Tschusch«. Beseda je pravzaprav kar zanimiva. Bila je v rabi tudi na Primorskem in starejši se je gotovo še spominjajo. Oznaka »čuš« se nanaša še posebno na kakega otroka, nekoliko prifrknjenega, otopelega, kar se vidi še zlasti v izrazu obraza. Otroci, ki izhaja iz zaostalih družinskih razmer, je včasih takšen. Obstaja tudi pridevnik »čušast«, ki pomeni le začasno stanje; oseba je le v določenem primeru čušasta, normalno pa ni čuš.

Da so nemškonacionalni krogi začeli s takšnim vzdevkom označevati Slovence, najbrž ni nastalo samo zaradi šovinizma. Slovenski človek, ki je bil na deželi v svojem naravnem, domačem okolju, se je lahko v mestnem okolju, v političnem življenju obnašal precej nerodno. V svoji kmečki preprostosti, krščanski poštenosti in sko-

raj naivnosti ni zmožel, v obdobju meščanskega parlamentarizma, odkriti vseh zvijač in pretkanosti meščanskih krogov, ki so si kljub volilnemu sistemu in manjši številčnosti uspeli zagotavljati svojo nadvlado.

V svoji dobri informiranosti so torej slovenskega kmečkega človeka prekašali in si obdržali vladajoči položaj. Pri tem je bila sicer razsežna mohorjanska prosveta namerno, »preprosta«, da bi jo ta naš preprosti človek lahko razumel. Pri tem ne gre za lepe povesti in strokovno branje, pač pa za dokaj šibko informiranje o slovenskih vrednotah, kulturi, preteklosti. Primerjamo samo koledarje pred prvo vojno; koliko člankov o tujih zanimivostih, komaj kaj o domačih. Mohorjeva je sicer izdajala tudi dobro napisano slovensko zgodovino, ki pa ni prav prodrila med široke slovenske množice. Niti med izobraženstvo, ker je tuja propaganda uspela prodreti s suženjskimi in tlačanskimi teorijami o slovenski preteklosti, zaostalosti slovenskega jezika itd. Mogoče tudi zato, ker je takšno pisanje izhajalo z avstro-nemških univerz in imelo videz znanstvenosti.

Takšna poniževalna podoba o slovenstvu se v precejšnji meri drži v naših pojmovanjih še danes. Se vedno nismo uspeli povsem spregledati, odkriti zakulisnih namenov »znanstvenega« prikazovanja slovenske preteklosti v suženjski podobi.

Mnogi naši pisci, ki oblikujejo vsakodnevno poročanje in obveščanje, so prepričani, da je dovolj znati »tuje« jezike in prepisovati oz. prevajati tisto, kar tuji tisk piše, saj mora biti to zanesljivo boljše, kot pa bi bilo lahko domače.

Po vsem tem moramo vendar priznati, da oznake, ki so nam jih vzdeli naši nasprotniki, niso povsem brez podlage.

Slovenski denarni zavodi na Tržaškem in Goriškem

Vam želijo

*Vesele božične praznike
ter srečno in uspehov polno
novo leto 1981*

Kmečka banka - Gorica

**Kmečka in obrtna posojilnica
in hranilnica - Sovodnje**

**Kmečka in obrtna posojilnica
in hranilnica - Doberdob**

**Kmečka in obrtna posojilnica
in hranilnica - Nabražina**

Hranilnica in posojilnica - Opčine

Banca di Credito di Trieste - S.p.A.

Tržaška kreditna banka - Trst

- Se spouneš Jakec, ke smo uni bot govora kaku bo ses tem pomaganjem tistem od potresa? Skazalo se je še vse hujše, koker sma mislela. Taku hudo je, de se je ujezu prfina Zamberletti. Se jo je primu ses celem mestan Napoli jn je reku, de ni mogoče prkazat celo mesto, ku de so vsi jemeli škodo od potresa; de u hoteleh spijo jn jejo gratis ledje, ke nobeden ne zna kadu so; de čejo prkazat ku škodo od potresa stare bajte, ke so vse šepaste še od cajtov Garibaldija; de je tisteh potresencev zmiram več.
- Kej si pej mislu. Aden, ke je pelau dol ano dougo kolono rulotk, je povedau, de so mu jeh po poti pokradli polovico. Ana dobrodelna organizacija z Milana se je u ani vasi ponujala, de bo na novo sezidala celo vas, ma tisti žepan je reku, de njem ni treba neč zidat, nej jem dajo samo dnar. Jn samo take reči. Če jemaš kej fantazije, se jeh lahko tudi sam zmisleš.
- Videš kaku je res, de lahko nesreča prou pride. Jn posebno pr nas, ke jemamo brihtne ledi jn dvatauzent let staro kulturo, znamo vsako katastrofo obrnet u dobro. Ma jest be pohvalu tudi nas dveh, ke jemamo preroške talente; ke videmo naprej. Vidi, denmo reč, jest sm pogruntau an način, kaku be se lahko dobro pomagale tiste države u razvoju.
- Bežji, bežji! Še veliki ekonomisti jn držauniki, ke te reči štedirajo, si ne znajo pomagat, pej boš pomagau ti!
- Ti Jakec, samo poslušej me an cajt! Nekaj tednov od tega so pisali časniki, de so se mulci tam u Belgiji, u glaunem mestu zmisleli ano novo za škapolirat šulo. So si preskrbeli an par uši, si jeh denili na glavo jn pole poskrbeli, de jeh je vidu učitel. Ta je preci ukazau, de more jet domou jn prit nazaj čez an teden, kadar bo dobro očiščen od uši. Jn taku je biu mulc an teden fraj od šule. Ma ti mulci so začeli ses temi ušmi kšeftaret; so si jeh med sabo prodajali jn u časniki je pisalo, de be u lirah vsaka uš koštala okuli petstu lir!
- Ma so res brihtni belgijski otroci!
- Ja, ja, ma se ni končalo tam. Ke Belgija jema konfin tudi z Nemčijo, so te uši pršle tudi u Nemčijo ...
- Se zna. Uši grejo zlahka čez konfin tudi brez pašaporta.
- Jn zdej so najdlji uši tudi pr nemški mulariji. Jn govoriyo od teh uši vse sort

nemški ministri; u deželi Baden-Würtemberg jemajo uši po vseh šulah. Ma ne miža zastojn. Vsaka uš košta pet nemških mark! Taku videš, an mulc, ke jema dnar, si za pet mark lahko preskrbi nekej dni dopusta od šule. Jn, se zna, ku zmiram, tisti, ke nima dnarja, de be si kupu uš, more hodet u šulo vsak dan. Spet diskriminacija!

- Prou, Mihec. Ma kej jema tu opravet sez državami u razvoju, ku si reku prej?
- Ma kaku, de ne prideš na tu? Zdej videm, de nimaš nanka tolko inteligence ku šulska mularija. Države u razvoju so revne, nimajo kej jest, jemajo samo mižerjo, nobene industrije — ma uši gvišno jemajo. Že ke je u razviteh državah tašen interes za uši — kej ne be te države u razvoju eksportirale, za dobro valuto, svoje uši? Be lahko nardile ku ane buštine po deset uši jn jeh prodajale na zahod. Be lahko nardile prou podjetja, zatu ke špeže be ble samo za buštine, ke uši be ble zastojn. Jn be denili u časnike reklam: nudimo glavne, sramne in tiste za volno po konkurenčnih cenah. Naše uši so garantirano zdrave in krepke. Eventuelne reklamacije nasloviti na »UŠORIENT« Damask. Al pej »INDIAUŠ« Bombay. Kej rečeš?
- Jest rečem, de si nisem nikoli mislu, de bojo pršle uši do tašne velave. Zmiri smo jeh preganjali, zmiram zaničevali...
- Videš, z demokratizacijo je končala tudi ta diskriminacija.
- Poslušji Mihec, zdej je zadna številka Novga lista u tem leti. Bomo jemeli božične praznike jn Novo leto jn ti pej goneš naprej ses tvojmi ušmi. Kej se ti ne zdi nomalo naumno?
- Ja, ja, Jakec, jemaš prou. Dejmo rajše reč kašno temi časi primerno.
- Eko, videš. Jest be narprej vošču vsem braucem Novga lista ves ele božične praznike jn srečno novo leto.
- Ja, ja. Tudi jest jem želim vse dobro. Vsem Slovencem pej želim, de be bol misleli ses svojo glavo, de ne be vervali vsaki čakoli, ke jo prnesejo kašni funkcionarji jn de be bli bol odločni. De be pršli do globalne zaščite za našo majšino ne bom želu, zatu ke tu be bla ana bala. Tisto od globalne zaščite bojo voščeli od naših otruk otroci.
- Jemaš prou. Ma Poljakam pej žiher voščemo, de be jeh Rusi ne okupirali. Rajše nej delajo konfarence, čeglih dosti koštajo. Ma dokler čekolirajo, ne streljajo.
- Jest be tudi želu, de be bli politiki bol kulturni jn tudi kej brali jn ne samo čekolirali.
- Jn televizji be želu, de be se njuh napovedovauči naučili zreč črko »h« jn Primorski pej, de be se navadu nucat navednice.
- Tudi slovensko be žiher bulše znou.
- Ne, ne stoj taku! Lahko nam kašen reče: »pej vidva, kaku govorista?«
- Ne, midva govori ma deklarirano po domače, ma tisti, ke se dene govort prou po slovensko, more govort prou. Zatu, de se znamo ki špeglat.
- Videš, spet začinjaš ses polemiko. Ma tu ni prou. Se je treba ravnat po avstrijsko: »Maul halten und weiter dienen«.
- Zu Befehl, Herr Leitnant!

RADIO TRST A

- NEDELJA, 21. decembra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Nediški zvon, oddaja o Benečiji; 11.00 Mladinski oder: »Kraljevič in berač«; 11.30 Nabožna glasba; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 12.30 Glasba po željah; 13.00 Poorčila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Okuole ognjišča — pred studentem, snopič prafc in muzike naših judij; 15.00 Šport in glasba, ter neposredni prenosi; 19.00 Poročila.
- PONEDELJEK, 22. decembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Skladbe slovenskih in drugih jugoslovanskih avtorjev; 11.30 Beležka — Folklorni odmevi; 12.00 Kulturni dogodki; 12.00 Slovenski priimki v Furlaniji in na Goriškem; 13.00 Poročila; 13.20 Revija »Cecilijanka 1980«; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek: Tik-tak, 14.30 Roman v nadaljevanjih — Giovanni Guareschi: »Don Camillo in Peppone«; 15.00 Glasbeni ping pong; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturno pismo; 19.00 Poročila.
- TOREK, 23. decembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Primorska duhovščina pod fažizmom; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Beležka — Folklorni odmevi; 12.00 Četrtekova srečanja; 12.30 Kulturne rubrike naših tednikov; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Odrašlim prepovedano; 16.00 »Mal' položi dar domu na oltar«, poslanstvo Ciril-Methodove šole; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Nove plošče; 18.50 Priljubljeni motivi; 19.00 Poorčila.
- SREDA, 24. decembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Glasba skozi stoletja; 11.30 Beležka — Folklorni odmevi; 12.00 Pod Matajurjan, posebnosti in omika Nadiških dolin; 13.00 Poročila; 13.20 Naši zbori; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek; 14.30 Roman v nadaljevanjih — Giovanni Guareschi: »Don Camillo in Peppone«; 15.00 Nove plošče; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mladi izvajalci; »Cecilijanka 1980«; 18.00-24.00 Božično pričakovanje v glasbi in besedi; 19.00 Poročila; 20.00 Božični koncert Zveze cerkvenih pevskih zborov v Trstu; 21.00 Mirko Mahnič: »Večno žarenje«; 24.00 Polnočnica iz župne cerkve na Repentabru.
- ČETRTEK, 25. decembra, ob: 8.00 Poročila; 8.20 Božič v svetu; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.00 Niko Kuret: »Veselite se, ljudje«, božična ljudska opravila in opasila; 10.30 Radijski koncert patsoralne glasbe; 11.00 Mladinski oder: »Jaslice v gozdu«; 11.40 Misa Panamericana; 12.00 Drugačni božiči; 12.30 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Mladi pred mikrofonom; 15.00-19.00 Božično popoldne; 15.00 Slovenske zborovske pesmi; 15.35 Mirko Mahnič: »Večno žarenje«; 17.00 Božični koncert Zveze cerkvenih pevskih zborov v Trstu; 18.00 Božič v slovenskem pesništvu; 19.00 Poročila.
- PETEK, 26. decembra, ob: 8.00 Poročila; 8.20 Slovenske božične pesmi; 9.00 Božičnica; 10.00 Nabožna glasba; 11.00 Mladinski oder: »Božični obisk pri bolni gospe«; 11.30 Folklorni odmevi; 12.00 Na goriškem valu; 12.30 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek: Kje je napaka? 14.30 Roman v nadaljevanjih — Giovanni Guareschi: »Don Camillo in Peppone«; 15.00 Okuole ognjišča — pred studentem snopič prafc in muzike naših judij; 16.00 Neposredni prenos božičnega koncerta iz župne cerkve v Križu; 17.30 »Božič pri Cupiellovih«; 19.00 Poročila.
- SOBOTA, 27. decembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 9.00 Glasbena matineja; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Radijski koncert; 11.30 Beležka — Folklorni odmevi; 12.00 »Bom narodu st'zdice, čjer so včas'ble«, glasnik Kanalske doline; 12.30 Glasba po željah; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek: Tomi na obisku; 14.30 Gremo v kino; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Slovenski zbori na ploščah; 17.30 Na goriškem valu; 18.00 »Henrik, gobavi vitez« — božični misterij; 18.45 Vera in naš čas; 19.00 Poročila.